

KO E HALANGA TĀPUAKI

Ma'á e Kāinga Tonga 'i he

UNITED METHODIST CHURCH

Ma'asi 2025

TOHI POLOKALAMA

- **NGAAHI KAVEINGA LOTU**
- **LAU FOLOFOLA FAKA'AHŌ**

NGAAHI KAVEINGA LOTU – MA’ASI KI SIUNE 2025

Ma’asi: Ke tau molomolomuiva’e kia Sīsū ‘i he halafononga ‘o e Lēniti /
Let us tread on the heels of Christ in this Lenten journey.

Sāpate ‘o e Hā Fakakehe: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau hapai mo e kau Taki he fāmili, Siasí, mo e fonuá, ke nau molomolomuiva’e kia Sīsū ‘o nau ma’u ivi, tau’atāina, mo e ‘amanaki lelei ke fakahoko ‘aki ‘a honau ngaahi fatongia kuo ui kinautolu ki aí (2 Kolinito 3: 17-18).

‘Ahongofua 1: Ke tau kole ha maama mo ha laumālie loto tō mei he ‘Otuá “Ke tau molomolomuiva’e (‘aki) kia Sīsū ‘i he halafononga ‘o e Lēniti”, pea lava ke tau ‘ilo ai hotau fatongia totonu ke fakahoko ki he ‘Otuá ‘o fou ‘i he foaki ‘oku fai ki he Siasí (Teutalonome 26: 1-3).

Sāpate ‘uluaki ‘i he Lēniti: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau kole ha ivi ke tau lava ‘o molomolomuiva’e kia Sīsū ‘i he ngaahi fatongia kuó ne ui kitautolu ki aí pea tau ikuna ‘i ai ‘a e ngaahi ‘ahi ‘ahi ‘oku tau fetaulaki mo iá (Luke 4: 1-2).

‘Ahongofua 2: Ke tau kole ki he Laumālie Mā’oni’oni ke ne tokoni ‘i kitautolu ke tau lava ‘o molomolomuiva’e kia Sīsū pea nofo ‘i he malu ‘o’oná, fakalaulauloto ‘i hono Palasi mo siofia hono faka’ofa’ofa he ‘aho kotoa ‘o ‘etau mo’uí (Saame 27: 4-6).

Sāpate ua ‘i he Lēniti: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau lotu ma’á e kau tauhi fānaú ke nau lava ‘o molomolomuiva’e kia Sīsū, ke nau hoko ko e kau fa’ifa’itaki lelei ki he fānaú mo e to’utangata hokó (Filipai 3: 17-21).

‘Ahongofua 3: Ke tau tautapa ki he Laumālie Mā’oni’oni ke ne tāpuekina kitautolu ‘aki ‘a e loto toponó ke tau tali ‘aki ‘a e ngaahi tala’ofa ‘a hotau ‘Otuá ma’atautolú, pea tau fiamālie ai mo e loto fakafeta ‘i (‘Aisea 55: 1-3).

Sāpate 3 ‘i he Lēniti: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau lotua kinautolu ‘oku mo’ua ‘i he ngaahi mahaki’ia fakaesino ‘oku ‘ikai ma’u hano faito’ó, ke kei lava pe ‘a honau laumālie ‘o molomolomuiva’e kia Sīsū (Saame 63: 1-8).

‘Ahongofua 4: Ke tau lotua ‘a e mo’ui faka-ekonomika ‘a e fonuá, tautautefito ki hotau ngaahi komiunití, ke ‘i ai ha fakaakeake ‘i he ngaahi ma’uanga mo’uí, ke tau malava ‘o fakahoko lelei hotau ngaahi fatongia faka-pa’anga ‘i he mo’uí (Siosiu 5: 9-12).

Sāpate 4 ‘i he Lēniti: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau vilitaki ke tau molomolomuiva’e ‘ia Sīsū, neongo ‘a ‘etau tōnounó (2 Kolinito 5: 17-18).

‘Epeleli: Ke tau talangofua ki he ‘Otuá ko hotau Koelí mo e Fakamo’uí / Be obedient to God, our Redeemer and Savior.

‘Ahongofua 1: ‘Okú uki kitautolu ‘i he mahina fo’ou ko eni “Ke tau talangofua ki he ‘Otuá ko hotau Koelí mo e Fakamo’uí.” Ke tau hūfia ‘a e memipa kotoa pe hotau Siasí ke tau ma’u ‘a e malohi fe’unga ke talangofua ki he ngaahi tu’utu’uni mo e faka’amu kuo fokotu’utu ‘u e he kau Takí (‘Aisea 43: 16-19).

Sāpate 5 ‘i he Lēniti: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakafeta ‘i he ‘etau a’usia ‘a e mahina fo’ou, pea tau hūfia ‘a e kau faingata ‘ia kotoa pe ke nau malava ‘o kei tauhi ‘enau tuí ‘o talangofua ki he ‘Otuá neongo ‘a e faingata ‘a. (Saame 126: 4-6).

‘Ahongofua 2: Ke tau hūfia ‘a e fononga ‘oku tau fai ke tau malava ‘o tali ‘a e ngaahi me’a ‘oku tau fetaulaki faka-‘aho mo iá, pea fakapapau ‘i ‘oku tau kei talangofua pe ki he ‘Otuá ko hotau Koelí mo e Fakamo’uí (Saame 118: 24).

Sāpate Paame: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea fakapapau ‘i ‘oku tau fakamo’oni ‘i he lea mo e ngāue, ko Sīsū ‘a e Tu ‘i ‘i he ‘etau mo’uí (Filipai 2: 9-11).

‘Ahongofua 3: Ke tau hūfia ‘a e fononga ‘oku tau fai ke tau malava ‘o tanumaki hotau vā mo e ‘Otuá pea tau ‘ilo ai ‘a e le’o ‘o Atonai Sihová pea mo e ui ‘okú ne fai ki he ‘etau mo’uí pea talangofua ki ai (‘Aisea 50: 4-9a).

KAVEINGA LOTU UIKE TAPU - 2025

Mōnīte: Ke tau tukupā 'i he kamata'anga 'o e Uike Tapú “te tau talangofua ki he 'Otua ko hotau Koelí mo Fakamo'uí,” pea tau fakahoko ha ngaue ke fakasino 'a e mo'oni ko ia ki mamani.(Sione 12: 1-11).

Saame 36:5-11; 'Aisea 42:1-9; Hepelu 9:11-15; Sione 12:1-11.

Tūsīte: Ke tau tukupā 'i he 'aho hono Ua 'o e Uike Tapú “ke tau talangofua ki he 'Otua ko ho tau Koelí mo e Fakamo'uí” 'o tau fakapapau 'i 'oku tau malava 'o hoko ko 'ene sevaniti 'o fakahoko 'a e ngāue 'oku ne ui kitautolu ki ai. ('Aisea 49: 6-7).

Saame 71:1-14; 'Aisea 49:1-7; 1 Kolinito 1:18-31; Sione 12:20-36.

Pulelulu: Ke tau tukupā 'i he 'aho hono Tolu 'o e Uike Tapú “ke tau talangofua ki he 'Otua ko hotau Koelí mo e Fakamo'uí” pea tau fakapapau 'i 'e 'ikai 'apito te tau lavaki 'i 'a Sīsū 'i he fononga 'oku tau fai mei taimi ki 'itāniti (Sione 13: 21-32)

Saame 70; 'Aisea 50:4-9a; Hepelu 12:1-3; Sione 13:21-32.

Tu'apulelulu: Ke tau tukupā 'i he 'aho hono Fā 'o e Uike Tapú “ke tau talangofua ki he 'Otua ko hotau Koelí mo e Fakamo'uí” 'o fakasino ia 'aki 'etau hoko ko e tamaio'eiki pe ko e kaunanga fakahoko fatongia ki hotau kaungā fonongá (Sione 13: 1-5).

Saame 116:1-2, 12-19; 'Eikisoto 12:1-4; 11-14; 1 Kolinito 11:23-26; Sione 13:1-17, 31b-35.

Sāpate Toetu'u: Ke tau hūfia 'a e ngaahi ngāue 'o e 'ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakapapau 'i kuo Toetu'u mo'oni 'a Sīsū 'i he 'etau mo'ui (Sione 20:1)

'Ahongofua 5: Ke tau fai 'a hono fakamālō 'ia 'o e 'Eiki Toetu'ú 'aki 'a e me'a kotoa pe 'oku tau ma'ú (Saame 150).

Sāpate 2 'o e Toetu'u: Ke tau hūfia 'a e ngaahi ngāue 'o e 'ahó ní pea mo e uiké, pea tau lotua 'a kinautolu kotoa pe 'oku nau 'i he ongo fale mamahí ke nau inasi 'i he amanaki lelei 'o e Toetu'ú (Sione 20: 19).

Me: Ke tau muimui ki he Tauhi Sipi Lelei ko e Hūfanga ki he Fāmilí, Siasí, mo e Fonuá. / *Follow the Good Shepherd who is a Refuge to our Family, Church, and Country.*

'Ahongofua 1: Ke tau fakafeta 'i ki he Tauhi Sipi Lelei ke ta'engata he kuó ne liliu 'a hotau ngaahi faingata'a'ia ko e me'a ke tau tau'olunga ai mo fiefia (Saame 30: 10-12).

Sāpate 3 'o e Toetu'u (Faka-Mē): Ke tau hūfia 'a e ngaahi ngāue 'o e 'ahó ní pea mo e uiké, pea tau lau monū mo muimui ki he tauhi mo e tataki kuo fai 'e he Tauhi Sipi Lelei ma'atautolu ko 'ene fānaú (Sione 21: 1-6).

'Ahongofua 2: Ke tau toe tukupā ke hoko 'a Sihova ko hotau Tauhi Sipi Lelei (Saame 23).

Sāpate 4 'o e Toetu'u (Sāpate Fa'ē): Ke tau hūfia 'a e ngaahi ngāue 'o e 'ahó ní pea mo e uiké, pea mo fakamālō ki he 'Otuá he lelei kotoa ne fai 'e kinautolu kotoa ne hoko ko e ngaahi fa'ē kiate kitautolú (Ngaue 9: 36).

'Ahongofua 3: Ke tau hūfia 'a e to'u lotoloto kotoa hotau ngaahi fāmilí, Siasí mo e Fonuá ke fakalekesi mo tataki ai pe kinautolu 'e he Tauhi Sipi Lelei he vaa'ihala mohu fili 'oku nau fononga'ia (Saame 148: 12-13)

Sāpate 5 'o e Toetu'u: Ke tau hūfia 'a e ngaahi ngāue 'o e 'ahó ní pea mo e uiké, pea tau fe'ofa'aki 'o hangē ko e 'ofa' i kitautolu 'e he Tauhi Sipi Lelei (Sione 13: 34-35).

'Ahongofua 4: Ke tau fakafeta 'i ki he 'Otuá he fononga 'oku tau fai mo e kaungā fononga 'oku nau fakatō'ongamo'ui' i 'enau tuí, pea tau muimui ki he 'enau sipingá (Ngaue 16: 14-15).

Sāpate 6 'o e Toetu'u: Ke tau hūfia 'a e ngaahi ngāue 'o e 'ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakamālō ki he Tauhi Sipi Lelei he fu'u koloa kuo tāpuekina 'aki kitautolu 'i natula pea mo e 'ātakai (Saame 67: 5-7)

'Ahongofua 5: Ke tau fakafeta 'i he 'etau ikuna 'a e mahiná pea tau ki 'i fakama'u hifo 'o “talitali ki he tala'ofa 'a e Tamaí” ke ne papitaiso kitautolu 'aki 'a e Laumālié (Ngaue 1: 4-5).

Siune: Kuo fakakolola kitautolu 'e Laumālie Mā'oni'oni ko 'ene me'angāue / *The Holy Spirit equips us to be God's instrument.*

Sāpate 7 ‘o e Toetu’u: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea mo tuku kololia he kuo fakakoloa kitautolu ‘e he Laumālie Mā’oni’oni ko ‘ene me’angāue (‘Efeso 1: 15-16).

‘Ahongofua 1: Ke tau fakafeta’i kuo ohi kitautolu ‘e he ‘Otuá ko ‘ene fānau. ‘I he’ene pehē, ko hotau fatongia’ leva ke fakamo’oni he me’a kotoa ma’á e ‘ofa faka-e-’Otuá kuo tau lave monū ai (Loma 8: 14-17).

Sāpate Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau tu’u ta’eteteki hono malanga’i mo mo’ui’aki ‘a e ngaahi fakahinohino ‘a e ‘Otuá ‘o tata ai pē, pe ko e hā e fāliunga ‘o e mo’ui ‘oku tau ‘i ai (Ngāue 2: 14-21)

‘Ahongofua 2: Ke lotu ki he ‘Otuá ke tokoni’i kitautolu ke tau hiki mei he kelesi ki he kelesi ‘i he’etau tui mo mo’ui’aki ‘a e ngaahi folofola kotoa kuo fakakoloa’aki kitautolu ‘e he ‘Otuá (Loma 5: 1-5).

Sāpate Tolu Taha’i ‘Otuá: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakahounga’i hono manatua kitautolu ‘e he Tu’i ‘o Taimi mo ‘Itāniti (Saame 8: 4-6).

‘Ahongofua 3: Ke tau tali mo e loto fakafeta’i ‘a hotau koloa ‘oku fou mai ‘i he tui ki hotau ‘Eiki ko Sisu Kalaisi pea tau hoko ai ko e ‘Ea ki he Tala’ofā (Kaletia 3: 26-29).

Sāpate 2 Hili ‘a e Penitekosi - (Sāpate Tāmai): Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo kinatuolu kotoa ne fai e ‘ofa fakaetamai kiate kitautolu, pea tau lotolahii he faingamalie kotoa pe ke tala ki hotau kaunga fononga ‘a e ngaue fakafo kuo fai ‘e he Laumalie ‘i he’etau mo’ui (Luke 8:26--39).

‘Ahongofua 4: Ke tau hūfia ‘etau fānau kotoa pē he ngaahi ako’angá ke nau tali e ngāue mai ‘a e Laumālie Mā’oni’oni ke ne tu’utu’unia ‘enau mo’ui ke nau kaveinga’aki ‘a e fononga tu’uma’u mo Sīsū Kalaisi he taimi kotoa neongo e fihī mo e faingata’a ‘a e halá (Saame 77: 11-20).

Sāpate 3 Hili ‘a e Penitekosi: Ke tau fakafeta’i mo fakamālō ki he Laumālie Mā’oni’oni he’ene fie me’angaue’aki kitautolu, pea tau puke faingamālie kotoa ke fakaafe’i ‘a Sīsū ki he’etau mo’ui, hotau lotofalé, Siasí, mo e Fonuá (Luke 9: 51-56).

‘Ahongofua 5: ‘I he faka’osinga ‘o e ta’u faka-Konifelenisi ko ‘eni, tau toe tukupā mo toe fuakava ke tau hoko ko e me’angāue ‘a e Laumalie Mā’oni’oni he toenga ‘etau mo’ui (2 Tu’i 5: 1-2, 6-14).

KO E LAU FOLOFOLA FAKA’AHO

Ma’asi: Ke tau molomolomuiva’e kia Sīsū ‘i he halafononga ‘o e Lēniti /
Let us tread on the heels of Christ in this Lenten journey.

Tokonaki, Ma’asi 1: Lau Folofola – Luke 9: 28-43.

Ki’i Ama: Luke 9: 35, “Peá na’e hoko mai ha le’o mei he ‘aó ‘oku folofola mai, ‘Ko hoku ‘Alo ‘ena kuó u filí; mou fakaongo kiate ia.”

Pou ‘Ao: ‘Oku kau ‘a e Hā-fakakehe ‘a Sīsū he taha ‘o e Ngaahi Tukufakaholo ‘o e Siasí ‘oku mo’oni ki ai e lea ‘o e “Kosipeli Sio Fakatahá.” Ko hono fakamā’opo’opo ‘eni ‘e Luké ka ‘oku kau pe a Mātiu mo Ma’ake hono talanoa’i. Ko e talanoa mahino ‘aupito eni mo e kalisitiane kotoa pe. Ko e “Hā” eni ‘a Sīsū ki he toko tolu ‘o ‘ene kau Akó na’e ofi taha ki ai – Pita, Sione mo Semisi. Ko e toko tolu ai pe eni na’á nau ‘i he Ngoue Ketisemaní mo Sīsū ‘i he’ene fai ‘ene lotu na’e tauta’a toto aí. Na’e ‘ikai ‘uhinga ‘ene ‘ave ‘a e toko tolu ni koe’uhi ‘oku nau mā’olunga ange ‘i he toenga ‘o e kau Akó pe ko ha’anau toe ‘iloa ange ‘i he toengá, ka na’e mahu’inga ki he ‘Eiki ke ‘i ai ha ni’ihi ke tu’u ‘i hono tafa’aki ‘i he taimi ‘oku fasi tanunu mai ai ‘a e faingata’á. Pea hangē pe ko ia na’e hoko he’enau ‘i he Ngoue ‘i Ketisemaní, na’á nau fiu feinga ke ‘ā’āá ke “fakafe’ao” kia Sīsū, ka na’e ‘ikai lava pea “vale” hifo honau matá ‘o mohe. Na’e ‘ikai ke ne fafangu kinautolu ‘o hangē ko ia na’e hoko he Ngoue ‘o Ketisemaní, ka na’á nau ofo pe he taimi na’e “Hā” mai ai a Mōsese mo ‘Ilaisiā. Na’e fe’unga tonu pe ‘enau ofo haké mo e “Hā Fakakehe” ‘a Sīsū pea nau kamata fanongo ai ki he talatalanoa ‘a Sīsū, ‘Ilaisiā mo Mōsesé. Na’e hala e ma’u ‘a Pitá ki he ‘uhinga mo e mahu’inga ‘o e “Hā Fakakehé”. Ko e me’a mu’omu’a na’e ha’u ki he’ene fakakaauká ko hano fokotu’u hanau makamaile ke faka’ilonga’i ‘aki ‘a e me’a kuo nau mātā. Ka na’e kimu’a pea fakatonutonu ‘e Sīsū ‘ene ma’u halá, kuo hokomai e Māfimafi ‘i hono tu’unga lāngilangi’ia mo hono mafi ta’eliuá ‘i ha ‘ao ‘o ne folofola mai ‘aki ‘a hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ní. Ko Sīsū, ‘a e ‘Alo-tofu-pe-Taha ‘o e ‘Otuá ‘o e ‘ofá,

‘okú ne fotu mo mahiki hake ‘i he me’a mo’ui kotoa pe ‘o tatau pe ‘i Langi mo māmani, pea ko Ia ai pe ke fai ki ai ‘a e fakaongó. Na’e hoko e “Hā Fakakehe ‘a Sīsū” ko e “matapā” ke lava ai ‘a Semisi, Pita mo Sione ‘o mamata ki ha konga si’i ‘o e Kolōlia mo e lāngilangi lahi ‘o e ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi. Na’e hoko e vāofi ‘a Kalaisi mo e Tamaí ke ne liliu ai hono fofongá ‘o hangē ko ia na’e hoko kia Mōsehe he’ene ‘i he Mo’ungá ke ma’u mai ‘a e Fekau ‘e 10. Ko e lāngilangi mo e nāunau kotoa ‘o e “Hā Fakakehe” ‘a Sīsū, na’e ‘inasi kotoa ai a Pita, Semisi, mo Sione ‘o fou ‘i he’enua hū mo punou ‘i he lotú. Ko e me’a tatau ‘oku hoko kiate kitautolu kotoa pe ‘a e kau muimui ‘o Kalaisi (kalisitiane), ‘i he taimi ‘oku tau punou ai mo hū ‘i he lotu ki he ‘Eiki. ‘Oku fetapaki mo hā ngingila e mo’ui ‘a e kalisitiane ‘i he taimi ‘okú ne mo’ui ‘aki ai ‘a Kalaisi. Ko e taimi ‘oku tau fakaongo ai kia Sīsū pea muimui ki he’ene fakahinohinó pea ‘okú ne fakafehokotaki kitautolu mo kinautolu na’e mu’omu’a ‘iate kitautolu ‘i he tuí, pea ko ia ai pe ‘oku tu’u ai ‘etau ‘amanakí mo e fakatu’amelie ‘i he kaha’ú.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E Sīsū tokoni’i au ke u ‘uluaki fakaongo ki ho’o fakahinohinó peá u muimui ki he angí ‘a ho Laumālié ‘i he me’a kotoa pē teu faí. ‘Emeni.

Sāpate, Ma’asi 2: *Sāpate ‘o e Hā Fakakehé (Lanu Hinehina).*

Lēsoni: ‘Ekisoto 34: 19-35; Saame 99; 2 Kolinito 3: 12-4:2; Luke 9: 28:36.

Mōnite, Ma’asi 3: Lau Folofola – Luke 4: 1-13.

Ki’i Ama: Luke 4: 1, “Na’e liu mai ‘a Sīsū mei Sioatani, kuo fonu ‘i he Laumālie Mā’oni’oni, peá na’e tataki ia ‘e he Laumālié ki he toafā.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau fakafeta’i he’etau kamata ‘a e uike fo’ou ni, pea mo e kamata’anga ‘o e tolu’i mahina ‘o e ta’u ko ‘eni. Neongo kuo mahili atu ha ngaahi uike ka ‘oku kei fai pe feinga ke kei fai ha fakaakeake faka-e-loto, fakalaumālie mo faka-‘ekonomika ‘a e ni’ihi na’e uesia he mofia (vela) lahi ‘i Kalefonia, ‘i *Pacific Palisade* mo *Altadena (Pasadena)* ‘o mole ai ‘a e ngaahi mo’ui, ‘api nofo’anga ‘o kau ai ‘a e ‘api ‘o e kau Faifekau mo e ongo falelotu hotau Siasí, tukukehe ‘a e ngaahi pisinisi lalahi mo lahi. ‘Oku fakafuofua ‘a e fakamole ki he \$29.8 piliona. Ko hano toe langa fo’ou ‘o e ongo kolo ni ‘e laulau ta’u pea toki lava pea ‘oku ‘ikai fakapapau’i ia pe ‘e toe a’u ki hono tu’unga na’e ‘i ai kimu’a he velá pe ‘ikai. Lolotonga ko iá, ‘oku taki kitautolu ‘e Luke ke tau sio pea fakahoa ‘etau mo’ui kia Sīsū he ko ia hotau ma’u’anga tala he mo’ui. ‘I he’etau Ki’i Amá, ‘oku fakahinohino ai ‘e Luke, ko e “fonu ‘i he Laumālie Mā’oni’oni” ‘a e founa pe ‘e taha te tau lava ai ke fetaulaki mo fekuki mo e ngaahi ta’au kehekehe ‘o e ngaahi faingata’a ‘o e hala fonongá ‘i ha taimi pe feitu’u pe. Fakamahino mai ‘e Luke, ‘oku taki mo fakahinohino kitautolu ‘e Sīsū ki he ngaahi me’a kuo pau ke tau fou ai kae lava ke tau ikuna e ngaahi ‘ahi’ahi ‘oku tu’unuku maí peá ne ‘aofia ‘etau mo’ui faka’ahó. Fakatokanga’i ange ‘a ‘etau takitaha pe ‘a e fakakaukau ki he me’a na’e tonu ke fou ‘e Sīsū. Fakafeta’i ne ‘ikai fou Ia ai, ka ne taki pe kitautolu ki he hala ‘a é ‘okú ne ‘afio’i ‘oku totonu ke tau fou aí. Ko e fehu’i leva, ‘e anga fēfē ‘a ‘etau fakafonu Laumālie Mā’oni’oni ‘a ‘etau ngaahi mo’ui angahala’iá? Lolotonga ‘oku hulu pea fele ‘a e ngaahi me’a ‘oku fe’auhi ki he’etau tokangá kae ‘amo ange hotau lotó, ko e faka’amu ke tau faitu’utu’uni ke fakaafe’i mai ‘a e Laumālie ki hono ‘afio’angá. Ko hotau lotó ne ‘osi teu’i ‘e he ‘Otuá talu mei hono takao ‘o e efú mo hō ki ai ‘ene mānava mo’ui, ka na’á ne tuku pe ke tau pule pe ki ai (*free will*). ‘Oku talamai ‘e he Folofolá, ‘vakai ‘oku ou tu’u ‘o tukituki, ‘ilonga ‘a ia te ne fakaava, te u hū atu ‘o kai ‘ohomohe mo ia’ (Fakaha 3:20). Fakamatala’i ia ‘e Toketā Molitoni he Himi 548: 1, “Ko aú ni ‘i ho matapā, ‘Oku ou tukituki atu, To’o leva kia au ‘alā, To’o kia au, To’o kia au; Ko futu ‘eku mo’u talia, ‘O tu’u he matapā ‘i tu’a. Si’i Laumālie ongosia, Ke u hū pe mu’a! ke u hū pe mu’a”. ‘Oku ‘ikai toe veiveiua ‘a ‘ene fie feohi mo kitautolu he kuó ne ‘uluaki a’u mai ia ‘o tatali mo kole faingamālie. Ko e fakamanatu mai pe ke tau tokanga na’á ne tuku. ‘Oku ‘ikai mo ha to e taimi ‘e fiema’u ange ai ke hū mai ‘a e Laumālie ki hotau lotó ka ko e ngaahi ‘aho tu’u-mo-liliu ko ‘eni. Fakataunge he kamata’anga ‘o e mahina ko eni ke tau toe vakai’i fakalelei pe ko hai ‘okú ne nofo’ia hotau lotó. ‘I he taimi tatau pē, tau sio ki he fononga ‘o e ‘ahó, mo e Folofola hono hiki ‘e Luké. ‘Oku ‘omi hotau hala kuo kinikini ‘e Sīsū he Folofolá ke tau muimui ai ka ‘oku fenāpasi lelei ia mo e hoko mai ‘a e fa’ahita’u Lenití he ta’u fakakalisitiane. Tau tali ke hoko mai ‘a e Laumālié ‘o fakafonu ‘etau mo’ui malele ngofuá ‘o tau muimui ai pe ‘ia Sīsū he ‘aho ‘e 40 ko ‘eni ‘oku hanga atu ke kamata’i he Pulelulu Fakaefuefú. ‘Io ‘e kei hulu pe ‘a e faingata’a mo e ‘ahi’ahi, ka ko ‘etau ‘ilo ‘oku ‘i ai ‘a Sīsū, te tau muimui ‘o ‘ikai toe fehu’ia he ko e hala ia ki he kolōlia.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ka ‘alu atu hoku ‘Eiki ki ha me’a, Hake he mo’ungá na pe hifo ha tele’a; Te te muimui, ‘o ‘ikai te u fehu’ia, Te ne taki tonu ki he monū’ia: Muimui! Te te muimui Faingofua, faingata’a, te te ‘ahi’ahi. Hala tau he mate pe mo’ui, Ka ‘i ai ‘a Sīsū, te te ‘alu ai. ‘Emeni.

Tūsité, Ma’asi 4: Lau Folofola – Sioeli 2: 1-2, 12-17.

Ki'i Ama: Sioeli 2: 12-13, "Pea na'a mo e taimi ni – ko Sihova ia mei he Ta'ehamaí – mou mātu'aki tafoki kiate au 'aki 'a e kotoa 'o homou lotó, pea 'aki 'a e 'aukai, pea 'aki 'a e tangi, pea 'aki 'a e tangilaulau: pea hae homou lotó, 'o 'ikai ko homou kofú, pea mou foki kia Sihova ko homou 'Otuá he ko e angaleléi ia mo e 'Alo'ofá, Tuai-ki-he-houhaú, pea Fonu-'i-he-kelesi, pea 'okú ne momou 'i he kovi."

Pou 'Ao: Ko e 'aho 'o e 'Eikí 'oku tu'unuku mai, pea 'oku fakamanavahé hono angá. Tafoki kia Sihova ka mou mo'ui – ko e fekau ia 'a Sioeli. Talu mei he kuonga 'o e kau Fakamaaú pea mo e ma'alifekina 'a e "Aho 'o e 'Eikí." Ko e 'aho ia 'o e hoko mai ai 'a Sihova 'o ne faka'auha 'a e fili 'o 'Isilelí. Fakatokanga tatau mo ia na'e fai 'e Paula ki Lomá, "te tau hopo kotoa pē, 'i he fakamaau'anga 'o e 'Otuá ... pea te tau takitaha fai ha fakamatala ki he 'Otuá ma'ata." 'I he'ene pehē, 'e mahu'inga leva ki he kau muimui 'o Kalaisí, ke nau nofoma'u 'i he 'Eikí. "Koe'uhi ke ne fakatu'uma'u homou lotó, ke ta'emele hono mā'oni'oni 'i he 'ao 'o e 'Otuá ko 'etau Tamaí, 'oka hoko mai hotau 'Eiki ko Sīsū 'oku ha'ofia 'e he'ene kau mā'oni'oni kotoa pē." 'Okú 'ikai ke tau fu'u māfana ki hono fakakaukau 'i 'a e 'Otuá 'oku tau lotu ki aí, ko ha 'Otuá fai fakamaau mo tautea mate. 'Okú tau mafana ange pē ke lau ko e 'Otuá 'o e 'ofá, fai meesí mo e fa'a fakamolemólé, pea ka 'i ai ha taimi 'oku tau faingata'a'ia ai, 'okú ne 'i ai ke fakatau'atāina'i kitautolu. Ko e 'Aho 'o e 'Eikí, ko e 'aho ia 'o e fakamaau, 'o e "eke 'a e lotu fuapē." Lolotonga 'o 'etau ma'u taimi, 'oku 'atautolu ke fili ki he me'a ke fai, mo e me'a ke tukú, ka ke 'ilo pau, "ilonga pē e me'a 'oku tō 'e ha taha, ko ia te ne utú foki." 'Okú tau fakamanatu 'a e Katoanga 'o e Fakaefuefu 'apongipongi mo e kamata'anga 'o e Lēnití. Ko hono fekau, "mou mātu'aki tafoki kiate au 'aki 'a e kotoa 'o homou lotó, ... pea hae homou lotó, 'o 'ikai ko homou kofú, pea mou foki kia Sihova ko homou 'Otuá." Ko e uki 'o e Kole Fakamolemole mo e Vete Angalaha, ko e Fakatomala Fakamaatoato. Ko e fakakaukau, kapau 'oku hanga kehe 'a e "lotó" mei he 'Otuá, le'ei ke hangatonu ki ai. Kapau 'oku kūmoa 'a e lotó 'e he po'uli lōlō, 'o 'ikai toe lava 'o 'asi ki he maamá, "Hae homou lotó pea foki ki he 'Otuá." Ko e founa 'oku fai 'aki 'a e "hae 'o e lotu" 'oku talanoa ki ai e Toketā he'ene Himi 450: 1 & 3, "Ha'u kia Sīsū, ha'u kia Sīsū, Kāinga 'oku kumi. Ha'u kia Sīsū, ha'u kia Sīsū, Te ne hūfekina." 'Okú 'ikai mo ha toe taimi fe'unga ia ke fai ai 'a e Vete Angahalá ka ko e taimi ni pe. 'Unu'unu ki he 'Otuá 'aki 'etau Vete kiate ia 'etau tōnounou kotoa pē he tauhi vā kiate ia, mo 'etau tauhi vā ki he kaungā'apí. Fakapapau 'i 'i ho lotó mo ho 'atamaí, te ke tuku ki he Laumálié ke ne fai ho fakalelei mo e 'Otuá, pea mo ho kaungā'apí. Ha'u 'o vete 'a e hala 'etau tauhi vā ki he husepānití, uaiifí, fānaú, fāmilí mo e kāingá, kaungā lotú mo e kaungāme'á. Faka'ata'atā hotau "lotó mo e 'atamaí," ke hū mai e 'Otuá, **he ko e angaleléi ia mo e 'Alo'ofá, Tuai-ki-he-houhaú, pea Fonu-'i-he-kelesi, pea 'okú ne momou 'i he kovi.**" Ha'u 'o Vete, peá ke falala kakato ki ai ke ne fai ho fakafo'ou 'i he kamata'anga 'o e Lēnití ni. Sinoeme'a ke ke "Manatu'i, na'a ke ha'u mei he efú, pea te ke toe foki pe ki he efu."

Ānau, Lotu mo e 'Aukai: Tokoni'i kimautilu 'Eiki ke mau lava 'o vete atu 'emau tonounou kotoa pe pea 'oua na'a toe tatali, kae ke fai he taimi ni pe. 'Emeni.

Pulelulu, Ma'asi 5: Lau Folofola – Saame 51: 1-17. (Pulelulu Fakaefuefu).

(Ko e ngaahi Lēsoni ki he efiafi ni: Sāme 51:1-17, Sioeli 2:1-2, 12-17;
2 Kolinito 5:20b-6:10; Matiu 6:1-6, 16-21.

(Mei he 'Etitá: Tuku ke faka'efiefinoa atu pe e ki'i okooko tōmu'á ni na'a 'aonga atu ki he kau laukonga fakalongolóngó) **Kaveinga: Ko hotau Faka'ilongá. Matiu 6: 16,** "Pea ka mou ka 'aukai, 'oua te mou fakamatapeko, 'o hangē ko e kau mālualoi: he 'oku nau fakalālāfua'a honau mata, koe'uhi ke nau hā ki he kakai 'oku nau 'aukai. Ko au ē, 'oku ou tala atu, Ko hono ngata ia 'o 'enau totongi kuo nau ma'u." 'Okú 'ikai mo ha toe faka'ilonga 'e 'ilo'i vave 'aki kitautolu ka ko e fuka hotau fonuá. Pea mahalo na ko e 'uhinga ia 'oku ngāue'aki lahi ai 'e he ni'ihi 'a e fuká 'i he ngaahi fe'auhi ke fai 'aki 'enau fakakaekae. 'Okú tau 'unu atu eni ki he taimi 'o hono tau'i 'o e Ipu 'a māmani 'i he *League* pea mahalo ko e taimi ia na'e lahi taha ai hono ngāue'aki e fuka Tongá 'i ha feitu'u 'i ha toe taimi 'o a'u pe ki Tonga – tau 'a e Timi *League* Mate Ma'a Tongá. Na'e fiefia 'a e Tonga kotoa pea na'e 'ikai ke toe ha feitu'u 'i māmani 'ene 'asi ai 'a e fuká. 'Okú mahu'inga 'a e faka'ilongá 'o hangē ko e fuká, teungá, mo e 'ulungaangá ke lava 'o 'ilo'i 'aki kitautolu. 'Okú talanoa hotau Lēsoni ki he faka'ilonga 'o e kau lotu mo'oni. Tokanga'i 'oku nau tafitafi kinautilu mo malimali he'enu 'aukai, pea ka nau ka lotu, pea nau hū ki he liló 'o fononga hangatonu ai pe ki he 'Otuá. Ko e kau lotu loi, 'oku fai e me'a kotoa pe ke fakahāhā pe (*show off*). Ko hono fakalea mahino angé, kapau 'oku 'ikai 'ilo mai taha ki he'enu foakí, pea 'oku nau takimu'a pe hono talanoa'i ke 'ilo 'e māmani. Kapau 'oku 'aukai, pea 'oku fakamatapeko ke 'ilo'i 'oku fiekaia, pea ka lotu pea tu'u he lotolotonga 'o e fu'u kakai 'o fai ai e tā vahé pea 'oku 'ikai fu'u mahu'inga ia ke ongo ki langi, ko hono 'ilo'i 'e he kakai ko e tangata / fefine lotú, ko ia 'oku mahu'ingá. Ko e tala'Otuá faka-Uesilé, 'okú ne fakamamafa'i 'a e

fakakaukau ko e lotú, ko e me’a ia ‘a e lotó (laumālié) – *Religion is a matter of heart*. Ko hotau ‘ulungaangá mo ‘etau tō’ongamo’uí ko e me’a ia ‘oku fakalanu ‘e he lotó. Ko hono fakalea ‘e Matiu 12: 35, “Ko e tangata lelei ‘okú ne laku atu ‘a e me’a ‘oku lelei mei he koloa lelei kuo fa’o ai: pea ko e tangata kovi ‘okú ne laku atu ‘a e me’a ‘oku kovi mei he koloa kovi kuo fa’o ai.” Ko hotau faka’ilongá, ko e me’a pe ia ‘oku lava ‘o liliu. Na’e sila’i kitautolu ia mei he kamata’anga ‘o e Fakatupú – ko e Angahala. Tu’itu’ia kitautolu ‘i he manava ‘o ‘etau fa’ē ko e me’a angahala. Kapau ‘oku ‘i ai ha me’a ‘oku tatau ai ‘a e tangata mo e fefine mo’ui kotoa pe ‘i māmani, ‘oku tau taha ‘i he faka’ilonga’i – ko e angahala kitautolu. Ko e tautea mate ko iá na’e hilifaki kia ‘Atama mo ‘Ivi hili hona kapusi mei ‘Itení. Te’eki ai toe hao taha mei ai, ko e efú na’e ngaohi kitautolu mei ai, pea te tau toe foki pe ki ai. Ko hotau faka’ilonga ia, ko e Mate. Ko ‘etau fononga mo’ui holo ko eni ‘oku ‘osi faka’ilonga’i kitautolu ‘o hangē ko Keini - Kuo pau ke tau mate kotoa pe. Ko e poo ni, ‘oku tau kamata’i ai ‘etau fononga ‘i he fa’ahita’u ‘o e Lēnití. Ko e Fakaefuefu, ko e faka’ilonga ‘o e ‘ikai ke tau tāu koe’uhi ko ‘etau fai angahalá. Ko e tukufakaholo faka-Fuakava Motu’á, na’á nau tui e teunga na’e afuhi ai e efú ke fakamanatu kiate kinautolu ‘a e tu’unga ‘oku ‘i ai ‘enau mo’ui. ‘Oku tatau pe ‘a lotu mo tu’a – ko e fakatomala fakamaatoato koe’uhi ko e kovi kuo tau feia. Pea ‘ikai ko e fakamolemole pe mo e mamahi mo’oni he angahala na’a tau feiá, ka ‘okú ne toe fakamanatu kiate kitautolu ‘a hotau iku’angá: “Manatu’i na’a ke ha’u mei he efú, Pea kuo pau ke ke toe foki pe ki he efú.” Ko e fakakaukau, ‘e kei tatau ai pe, pe te tau tā kolosi hotau la’é pe ‘ikai, ‘oku ‘osi faka’ilonga’i kitautolu mei he ‘aho ‘o hotau fanau’i, kuo pau ke tau mate. Ko e tautea ia na’e mo’ua ai ‘a e ‘uluaki tangatá mo e ‘uluaki fefiné pea afuhia kotoa ai pe ‘a e hako’i tangatá, ‘o tau kau kotoa ai. Ko e tala ia ‘a e Folofolá, “He ‘oku ‘ikai ha fai kehekehe; he kuo fai angahala kotoa pē pea ‘oku ‘ikai te nau a’usia ‘a e hōifua ‘a e ‘Otuá” (Loma 3:23). Ko e tautea ‘o e angahalá ko e mate, pea ko e mate ia ‘oku ongo tahá e mate ‘a e laumālié.

Kae fakafeta’i he ‘oku ‘ikai ko hotau faka’ilongá pe ia, ‘a e maté. ‘I he funga efú, ‘i he funga ‘o e “mate”, ‘oku faka’ilonga’i ai ‘a e kolosi ‘o Kalaisi. Ko e faka’ilonga ‘o e fakamolemole, ‘o e meesi mo e kelesi ope ‘a e ‘Eiki na’e pekia ka tau mo’ui ai. Fai ‘e ia ‘etau maté. Ko e faka’ilonga ia na’e fai ‘aki hotau fakatau’atāina ‘i he ‘aho ‘o hotau papitaisó. Ko e uho ia ‘o e Sakalameniti ‘o e Papitaisó, ko e fufulu, fakama’a ‘e Kalaisi ‘etau angahalá pea fakatapui kitautolu ki he fāmili toputapu ‘o e ‘Otuá. Ko e faka’ilonga ‘o e maté na’e ‘ilo’i ‘aki kitautolu talu mei he ‘aho ‘o hotau fanau’i, kuo fufulu ia ‘e Kalaisi ‘aki hono ta’ata’á. Kuo ‘ikai ha toe ivi pe mafai ‘o Sētane mo e filí ki he ‘etau mo’ui. Kuo to’o ‘e Kalaisi ‘a e faka’ilonga maté ‘o fononga mo ia ki he kolosi. Ko e hiva ia ‘o e Falenga Mamahi he Tohi ‘a e Palōfita ko ‘Aiseá, “‘Ā, ko e ngaahi mahaki ‘atautolú na’e fua ‘e he toko taha ko iá, pea ko ‘etau ngaahi mamahi na’á ne hilifaki kiate ia: kae lau ‘e kitautolu ko e mala, ko e toko taha kuo taa’i ‘e he ‘Otuá, mo ngaohikovia.” ‘Oku tau kamata ‘a e fa’ahita’u ‘o e Lēnití ‘aki ‘etau fakapapau’i ‘i hotau lotó mo ‘etau mo’ui, ko e kelesi pe ‘a e ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi ‘oku tau mo’ui ai. Tau fakamo’oni ki he fu’u ivi mo e mafai ‘o e Kelesi ko iá ‘i he lea, ‘i he ngāue ‘i hono faka’ulungaanga’i ke fotufotuaki he tō’ongá mo e mo’ui. Pea fai ‘a ‘etau tauhi vā ki he ‘Otuá mo e kaungā’api, ‘aki ‘a e laumālie tatau, ‘oku fai mai ‘aki ‘e he ‘Otuá ‘ene tauhi kiate kitautolu, “Ko ‘ene toki hā kotoa, ‘A e uho ‘o Sātai, Ko e ‘Afifio kuo li’oa, kuo ‘osi mai ‘a langi.” Na’e faka’ilonga’i kitautolu ki he mate ‘i he hia na’e tukufakaholo mei he ‘Uluaki mātu’á, kae fakafeta’i he kuo tāmata’i kotoa ia ‘aki ‘a e ta’ata’a ‘o e Lami ta’emele na’e tautau kovi he Kolosi koe’uhi ko koe mo au. Tau pole’i ‘a e kamata’anga ‘o e Lenití ni, ko e fa’ahita’u ke tau hoko ai ko e faka’ilonga ‘o e Kelesi ope ‘a e ‘Otuá ki he taha kotoa pe, ‘i he taimi kotoa pe, ‘i he feitu’u kotoa pe. Pea ‘oku ‘ikai ke fai ‘aki ia ‘a e mālualoi mo e fakalālāfua’a ka ‘oku fai ‘aki ‘a e laumālie mo e mo’oni. ‘I he huafa ‘o e Tamai, mo e ‘Alo mo e Laumālie Mā’oni’oni. ‘Emeni

Tu’apulelulu, Ma’asi 6: Lau Folofola – Teutalonome 26: 1-11.

Ki’i Ama: Teutalonome 26: 1-2, “Pea ka faifai pea ke hū ki he fonua, ‘a ia kuo foaki kiate koe ‘e Sihova ko ho ‘Otuá mo’ao tofi’á, pea kuó ke ma’u ia ‘o nofo ai; te ke to’o ha me’a mei he polopolo ‘o e ngaahi fua kotoa pē ‘o e kekelé, ‘a ia te ke utu mei he fonua kuo foaki kiate koe ‘e Sihova ko ho ‘Otuá; pea te ke ‘ai ia ki ha kato, pea te ke ‘alu ki he potu ‘e fili ki ai ‘e Sihova ko ho ‘Otuá ke ‘afio ai hono huafá.”

Pou ‘Ao: Ko e me’a kotoa pe ‘oku tau ma’ú, ko e me’a ‘a e ‘Otuá. ‘Oku ‘ikai ha’atau me’a. ‘Oku mo’oni fau e lau ‘a e Peteliake ko Siopé he’ene talalotó, “na’a tau ha’u tēlefua pe mei he manava ‘o ‘etau fa’ē pea te tau toe foki tēlefua pe.” Ko e kotoa ‘o e ngaahi me’a ‘oku tau to’oto’ovalea ai he mo’ui ni, ko e me’a kotoa pe mei he ‘Otuá. ‘Oku tau fa’a ‘ohovale kotoa pe he talilotu ‘a e ‘Otuá ‘o ne fai ai hotau tāpuekina mo fakakoloa he ngaahi me’a kehekehe ‘oku tau lave monū ai. Pango, he ‘oku fa’a ngalo vave ‘iate kitautolu ‘a e ‘ofa lahi kuo fai mai ‘e he ‘Otuá Māfima’i pea tau situ’a ‘o ‘ikai ke fakahounga e ‘ofa ko iá. Ko hotau Folofola ki he ‘ahó ni ‘okú ne ‘omai ‘a e fakamanatu mahu’inga na’e fai ki ha’a ‘Isilelí ki he me’a ke fai he taimi te nau ma’u ai e fonua na’e Tala’ofa mo’onautolú. Na’e ‘ikai ke puli ki he ‘Otuá ‘a e ‘ulungaanga tu’ukimu’a ‘o ‘ene kakai filí – Takitaha fai ki hono lotu mo ‘ene fakakaukau. Kapau ‘e ‘ikai fakamanatu mo toutou fakamanatu kiate kinautolu ‘a e ngāue mahu’inga mo faingata’a na’e fakahoko ‘e he ‘Otuá ‘i honau fakatau’atāina mei ‘Isipité, ‘e ‘ikai ke nau manatu’i pea ko e mole

ai pe ia ‘a e laumālie ‘o e hounga’iá meiate kinautolú. Ko e founga eni te nau manatu’i ‘aki honau fakahaofi ko ‘enau polopolo ‘a e lelei taha ‘o e fua ‘o ‘enau ngoué ki he ‘Otua Māfimaŋi. Te nau manatu’i mei he ‘enau polopolo ki he ‘Otuá, ko e fonua ‘oku nau nofo’i, mo’ui mo ngoue’i, na’e foaki ia ‘e Sihova mo’onautolu pea ko Sihova ai pe ke fai ki ai ‘enau fakafeta’i mo e fakamālō. ‘Okú ke manatu’i ha me’a na’a ke fu’u fiema’u vivili pea ke lotu ki he ‘Otuá ke ne foaki mai pea na’e hoko? Ko e hā ho’o me’a na’e fai he taimi na’e mahino ai kiate koe ‘oku tali mai ‘e he ‘Otuá ‘a ho’o lotú ‘aki pē ‘a e me’a pe na’a ke lotuá? Na’a ke faka’ilonga’i ‘aki ha’o fai fakafeta’i mo fakamālō’ia? Mahalo ‘e ‘ikai ke tau tatau mo ‘Isileli ‘o fai ‘aki ‘etau fakafeta’i e fua lelei taha ‘o honau ta’ú, ka ‘oku mahu’inga pe ‘a e faka’ilonga’i ‘a e fakahounga ‘ofá ‘aki ‘a e me’a ‘oku tau ma’ú. ‘Okú tau takitaha ma’ana pe ‘a e me’a’ofa ke fai ‘aki ‘etau fakamālō mo e fakafeta’i he tali lotu ‘oku fai ‘e Langi. ‘E mahu’inga ‘i he kaha’u ‘o ‘etau fonongá ke ‘oua na’a tau vaivai ‘i hono fakafeta’ia mo fakamālō’ia ‘o e ‘Otua ‘aki ‘a e lelei taha ‘oku tau ma’ú koe’uhi ko ‘ene tali ‘o ‘etau lotú mo ‘ene kau he’etau me’a kotoá. Te tau mātu’aki fiema’u ‘a e ngaahi fakamanatu kotoa ‘o ‘ene tali ‘etau lotú ‘i he ngaahi taimi te tau fekuki ai mo e faingata’a ‘oku teuteu ‘aki ‘a hotau halafonongá. He toki tala fakamāfana ia mo fakalotolahi ko ‘etau ‘ilo’i ‘oku tali ‘e Sihova ‘etau lotú mo ne fanongoa, pea hangē ko ia na’a ne fai ‘i mu’a, ko ia ai pe te ne fai ‘i he kaha’ú. Fakafeta’i ‘etau ma’u ha ‘Otua ‘okú ne kau mo kitautolu he taimi kotoa pe.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni’i au ‘Eiki ke u lava ‘o fakafeta’ia ‘a e ‘Afiona ‘i he taimi kotoa pe, ‘i he tukunga kotoa pe ‘oku ‘i ai ‘eku mo’ui. ‘Emeni.

Falaite, Ma’asi 7: Lau Folofola – Saame 91: 1-2, 9-16.

Ki’i Ama: Saame 91: 1-2, “Ko ia ‘oku nofo ‘i he toitoi’anga ‘o ‘Elioni, ‘Okú mohe ‘i he malumalu ‘o Sātai - Ko ‘eku lau é kia Sihova, Ko hoku hūfanga ia mo hoku talitau’anga: Ko hoku ‘Otua falala’anga.”

Pou ‘Ao: ‘Okú ‘ikai ke fu’u ‘ilonga ia ‘iate kinautolu ‘oku nofo he feitu’u ‘oku ki’i māfana angé ‘o hangē ko Kalefonia, ka ‘oku te ‘ofeina kinautolu ‘i he ngaahi feitu’u ‘oku momoko ‘aupitō. ‘Okú fakamāfana e sio ki he fanga ki’i fānau iiki ‘oku nau lele holo mo va’inga fiefia he loto sinou (*snow*) ‘oku malu ‘aupito honau teuteu. ‘Okú mahino pe ‘oku nau “lō lahi” he kuo nau nge’enge’e mai ‘i honau teunga momokó pea ko e matá pe eni ‘oku fakaasiasi mai he pūlou kuo ‘ai he ‘ulú mo e me’a māfana ‘oku ha’i he ihú. Fa’a ‘eke atu ki he fānau pe ‘oku ‘ikai ke mokosia e kau leká (*toddlers*) he’enau heka mai he funga sinou, pea ‘oku nau kata pe mo e tali, “‘Okú ‘ikai ha faingamālie ia ki he momokó ke hū ai ki loto ki he sinó he ‘oku malu ‘aupito pe honau vala māfaná ‘onautolu.” ‘E va’inga pe ki’i tamasi’i mo e ta’ahine he loto sinoú ‘o ‘ikai puke he ‘oku lava lelei pe ‘e hono teuteu ke malu’i ia mei he momokó. Pea hangē ko hono malu’i ‘e he vala māfaná ‘a e fānau mei he momoko ‘o e sinoú, ‘oku pehē mo hono malu’i ‘e he ‘Otua Māfimaŋi ‘a kinautolu ‘oku tui mo falala ‘Otuá ‘i he taimi ‘oku nau fepaki ai mo e ngaahi fakafele’au ‘o e halafonongá. ‘Okú hanga ‘e he Saame ‘oku tau fakalaulauloto ai he ‘ahó ni ‘o fakamahino mai ‘a e ngaahi founga ‘oku fai ‘aki ‘e he ‘Otuá hotau fakahaofi, malu’i mo fakamalumu mei he ngaahi faingata’a ‘oku tau fekuki mo ia he mo’ui ni. Kapau ‘oku ‘i ai ha me’a ‘oku pau mo mahino he mo’ui ni, pea ‘oku kau ai ‘a e pau ke tau fou kotoa atu pe he hala na’e fou ai ‘a Kalaisi. ‘Okú ‘ikai ‘uhinga ‘etau kau ki he Lotu lelei ‘a e ‘Eiki ke tau hao ai mei he ngaahi faingata’a ‘o e mo’ui ni. ‘Okú ‘uhinga ‘etau kau ki he Lotu lelei ‘a e ‘Eiki he ko ia ‘oku tau “toitoi” ai pea ‘oku tatau ai pē, pe ko e hā e faingata’a ‘oku tau fetaulaki mo ia he halafonongá, ‘oku tau nonga pe, he ‘oku tau kau mo Kalaisi. Ko e to’ukupu Māfimaŋi ‘o e ‘Otua Taupotú te ne pukepuke kitautolu he taimi ‘oku ngatata mai ai ‘a e ngaahi faingata’a ‘okú ne fa’a lulu’i e mo’ui ‘o mole ai ‘a e ‘amanaki. ‘Okú tau hoha’a pe kitautolu ki he ngaahi matangi ‘okú ne fepalekina ‘etau mo’ui ko e ‘ikai ke tau fakapapau’i ‘oku tu’u ‘etau falala ‘i he ‘Eiki ‘okú ne pule ki he matangi mo e afā. Ko e ilifiá mo e manavahē, ko e konga pe ia ‘o e mo’ui pea ‘oku ‘ikai ‘ata’atā mei ai taha. ‘I he taimi tatau, ‘oku ‘ikai fai tu’utu’uni ‘a e ilifiá mo e manavahē ki he mo’ui ‘a e kakai ‘oku toitoi ‘i he ‘Otua ‘o e ‘univeesi. Ko ‘etau ongo’i malu mo fiemālie ange ‘i he’etau toitoi ‘i he lalo kapakau ‘o e Māfimaŋi, ko ‘ene ma’u ange ia hotau lotó ke ‘oua te tau hola mei he ngaahi matangi ‘oku tau fekuki mo ia ‘i he mo’ui ni. Fakafeta’i he ‘oku tau ma’u ha ‘Otua ko hotau To’utakanga Pikima’u pē pea ‘okú ne malu’i kitautolu ‘i he taimi kotoa pe ‘oku tau fetaulaki ai mo ha faingata’a.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko koe pe ‘e ‘Otua ‘a e Mafi ke tokoni mo e To’a he fepaki pea ko homau Hūfanga Malu he taimi ‘o e faingata’a. Tokoni’i kinautolu ke mau nofoma’u ‘i he ‘Afioná. ‘Emeni.

Tokonaki, Ma’asi 8: Lau Folofola – Loma 10: 8b-13.

Ki’i Ama: Loma 10: 9, “Koe’uhi, kapau te ke fakahā ‘aki ho ngutú, ko e ‘Eiki ‘a Sīsū, peá ke tui ‘aki ho lotó kuo fokotu’u ia ‘e he ‘Otuá mei he pekiá, ‘e fakamo’ui koe.”

Pou ‘Ao: Ko e palopalema lahi ia ‘oku lolotonga fehangaangai mo e ngaahi fonua lahi he lolotonga ni pea ‘oku kau ai pe ‘a ‘Ameliká ni ‘o tatau pe mo Tonga. Kuo kamata ke to‘o e falala ‘a e kakai mei he kau Taki ‘o tatau pe ‘i he kau Taki fakapolitikalé pea mo ha toe tafa‘aki pe ‘i he nofo ‘a e sosaieti ‘i he fāmili, Siasi pea mo e fonua. Kuo ‘unuaki‘i ‘e he kau Taki ni‘ihi ‘a e laine ‘o e “mo‘oni” mei he “mo‘oni ‘aupitō” ki he‘enau mo‘oni pe ‘anautolu ‘o lau ia ko e mo‘oni ‘aupitō ia. Pea neongo ai ‘a e ‘ikai ke mo‘oni ki he toenga ‘o e fonuá, ‘oku nau kei pīkitai pe kinautolu ki he me‘a ‘oku nau lau ko e mo‘oni. Kuo lahi ‘a e ngaahi fakamatala loi kuo ngāue‘aki ‘e he kau Takí ke makatu‘unga ai ‘a hono fakasi‘isi‘i ‘o e ngaahi Patiseti ‘a e ngaahi Potungāue ‘a e Pule‘angá pea mo fakatokosi‘i ‘aki ‘a e kau ngāue. Kuo ‘uluaki tuku mai e ngaahi talanoa fa‘u ke ne fakamele‘i e fakakaukau ‘a e kakai ‘o e fonuá pea faingofua ai pe hono fai ‘o e me‘a ‘oku nau loto ke faí ‘i he tui ‘a e kakai ki he ngaahi talanoa fa‘u. Kuo toki tomui mai ‘a e talanoa mo‘oni ‘o hangē ko e \$40,000 na‘e totongi mei he *USAID* ki he Kautaha Faiongoongo, *Politico*, kae konahia e tokolahi ia he tala ko e \$8 miliona. Ko e loi tatau na‘e tukuaki‘i ‘aki ki he ngaahi fakamole ki he *Gaza Strip* mo e ngaahi tokoni ki muli, ‘o a‘u ki he tala ‘oku kei toho pe ‘e he kakai kuo a‘u ki he ta‘u 105 ‘enau sieke mei honau Vahenga Mālōlō. Ko hono mālié, he ‘oku ‘ikai ha fakamo‘oni mei he kakai ‘oku nau ‘ohake e ngaahi loi ko ení, ka kuo ‘osi talamai mei he Potungāue ‘oku nau tokanga‘i e Vahenga Mālōlō, ‘oku ‘ikai mo‘oni. ‘I he‘etau kau ki he Lotu lelei ‘a Kalaisi, ‘oku ‘ikai ke ‘aonga ai ‘a e fa‘ahinga “kaka” ko eni ‘oku fai he mala‘e ‘o e Politikalé. Kuo lahi ‘a e ngaahi palōmesi ‘o e me‘a ke fai, neongo na‘e ‘osi ‘ilo pe he taimi ‘o e palōmesi, ‘oku ‘ikai fa‘a malava ia ke fai, ka ‘oku ongoongolelei ki he fanongo ‘a e kakai pea ‘e fili ai e tokolahi, neongo ko e loi. ‘Oku ‘ikai hano mahu‘inga ke tau kaila ko hotau ‘Eiki ‘a Sīsū kae ‘ikai ke tau fai ‘a hono finangalō mo muimui ki he‘ene ngaahi fekaú. ‘I he me‘a kotoa pe ‘oku tau fai, ‘e mahu‘inga ke fononga fakataha ‘a e me‘a ‘oku tau lea ‘aki mo ia ‘oku tau tui ki ai ‘i hotau lotō mo hotau laumālié pea ke ho‘ata ki tu‘a ‘i he ngāue mo e tō‘onga mo‘uí. Na‘e ‘osi hono filimi‘i ‘o e konga e fo‘i faiva *Gandhi* he kolo ofi ki *Delhi*, pea hifo mai e tangata na‘á ne ‘eti‘i ‘a *Gandhi* ke heka ki he‘ene kā, ‘oku tō lafalafa atu e tangata‘eiki ‘Initia ke ala ki hono va‘é. ‘Oku hamusi fakavave ‘e he tangata ‘eti faivá hono va‘é mo fakalea atu ‘oku ‘ikai ko *Mahatma Gandhi* ia. ‘Oku tali mai ‘e he tangata‘eiki, “‘Oku mau ‘ilo pe ka ‘i ho‘o ‘eti‘i ia he faivá, ‘e lava ke toe mo‘ui mai ai.” Ko e pole ia kiate kিতautolu he ‘ahó ni. ‘Oku fiema‘u ke sio mai hotau kaungā pilikimí ‘o ‘ilo ‘a Kalaisi ‘i he‘etau mo‘uí, leá mo e tō‘ongá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni mai ‘Eiki, ke mau lava ‘o lea ‘aki ‘a e me‘a ‘oku mau tui ki aí pea fakasino ia ‘i he‘emau ngāue mo e tō‘onga mo‘uí. ‘Emeni.

Sāpate, Ma‘asi 9: *Sāpate 1 ‘i he Leniti. (Lanu Valeti) Liliu Taimi mei he 1 a.m. ki he 2 a.m.*

Lesoni: Teutalonome 26:1-11; Saame 91:1-2, 9-16; Loma 10:8b-13; Luke 4:1-13.

Mōnite, Ma‘asi 10: Lau Folofola – Senesi 15: 1-12, 17-18.

Ki‘i Ama: Senesi 15: 6, “Peá ne tui kia Sihova: peá ne lau ia ma‘ane mā‘oni‘oni.”

Pou ‘Ao: Kuo tau kamata ‘a e fononga‘anga ‘o e fa‘ahita‘u ‘o e Lēnití. ‘Oku hiki ‘i he tohi tokātelina ‘a e Siasi Metotisi Fakatahatahá (*United Methodist Church*), “Ko e Lēnití ko e vaa‘itaimi ‘oku uki ai ‘a e Kalisitiane ke fefa‘uhi mo e nāunau angahala mo fakangatangata ‘o e tangatá, ‘o fou ‘i hono fai ‘a e ngaahi ngāue ma‘u‘anga-kelesi, ke ne a‘usia tonu ai ‘a e fakamo‘ui (*salvation*) ‘oku fou mai ‘i he mo‘ui, pekia mo e toetu‘u ‘a Kalaisi.” Ko e ‘ahó ni ‘oku tau vakai ai kia ‘Epalame pea mo ‘ene feinga ke tu‘uma‘u ‘ene tuí mo e falalē ‘i he ‘Otuá ka ‘oku hangē ‘oku ‘ikai ha‘ane ‘u‘uku ki mu‘á. Kuó na motu‘a pea ngalingali ‘e ‘ikai ke toe ‘i ai ha hako ke ne hokosi atu ‘a e tala‘ofa na‘e fai kiate iá. Hangē ‘oku ha‘u ki he fakakaukau ‘a ‘Epalamé ha ki‘i tala‘a nai ‘o meimei veiveiua: ‘Oku ‘ifē ‘a e ‘Otuá pea ko e hā ‘ene me‘a ‘oku fai ma‘akú? Me‘á ni ‘oku ‘ikai ke ne ‘afio‘i ‘a e me‘a ‘oku hoko kiate aú? ‘Oku ‘ikai ke tau toe fu‘u kehekehe mo ‘Epalame. Ko e fakakaukau pe ia ‘oku ha‘u kiate kিতautolu he taimi ‘oku hangehangē ai ‘oku li‘ekina kিতautolu ‘e he ‘Otuá. Neongo ‘ene maaui mo mā‘opo‘opo ha me‘a ‘oku tau fokotu‘utu‘u ke fai ka ‘i he taimi ‘oku fakahoko aí ‘oku ‘ikai ke ma‘u e me‘a na‘a tau ‘amanaki ki aí. ‘Oku faingata‘a ke tau mātā pe fakamo‘oni ki he ngāue ‘a e Laumílie Mā‘oni‘oní ‘i he lolotonga ‘o e ngaahi me‘a ‘oku tau fakahokó. ‘Oku ‘ikai ko ha palopalema, ‘i he tauhi ‘Otuá ‘a e kau Hepelú, ke fehu‘ia ‘a e ‘Otuá mo ‘ave ki ai ‘enau tāla‘á mo e veiveiua. Pango pe he ‘oku ‘ikai ke tui pehē ‘a e ngaahi Siasi faka-Kalisitiane lahi ‘i he ‘ahó ni. ‘Oku ‘ikai totonu tokua, he‘enau laú, ke tau fehu‘ia e ‘Otuá ‘i ha me‘a ‘o kapau ‘oku tau tui mo falala ‘Otuá. Ko hai kিতautolu ko e efu mo e kelemutu he ‘ao ‘o e Māfimaifi ke fehu‘ia e ‘Otuá Ta‘emahakuleá? Ka ko e me‘a ia ‘oku fai ‘enautolu na‘e fēngāue‘aki mo e ‘Otuá ‘i mu‘á. Ko e fefolofolai eni ‘a ‘Epalame mo e ‘Otuá ‘o hangē pe ko ha‘ane talanoa mo ha toe taha ‘o hono ngaahi kaungāme‘á. “‘E ‘Otuá, ko e hā ‘oku ‘ikai ai ke ke fai mo ‘omai haku foha ke hoko ko hoku hakó? Ko e hā e palopalemá?” Toki hokomai ‘a Sīsū ‘i hono taimí ‘o fakae‘a ‘a ‘ene hoko ko hotau kaume‘a ofi taha pea ko hotau To‘utakanga Pikima‘u pe. Na‘e ‘ikai ke fu‘u tokanga fau a ‘Epalame ki hono fakafehu‘i e ‘Otuá ‘o hangē ko ‘ene feinga ke ‘ilo‘i ‘a e ngāue ‘oku fai ‘e he ‘Otuá ‘i he‘ene mo‘uí. Pea na‘e fai ‘e

he ‘Otuá ‘a e me’a na’e feinga ki ai ‘a ‘Epalamé. Neongo na’e ‘ikai ke fakae’a pe fakahā ‘e he ‘Otuá ‘a e mingimingi’i me’a te ne fai ma’aná, ka na’e falala kakato pe a ‘Epalame ki he ngāue ‘e fai ‘e he ‘Otuá. Na’á ne fakatokanga’i ‘o ne ‘ilo ‘a e me’a ‘e fai ‘e he ‘Otuá ma’ana mo hono hakó.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Fakalotolahi’i kimautolu ‘e ‘Otuá ke mau lava ‘o fehu’ia ‘a e ‘Afiona. Tokoni mai ke mau lava ‘o ‘ilo ‘a e taimi ‘oku ke ngaue ai ‘i homau lotolotonga. ‘Emeni.

Tūsite, Ma’asi 11: Lau Folofola – Senesi 15: 1-12, 17-18.

Ki’i Ama: Senesi 15: 18a, “I he taimi ko iá na’e fai fuakava ‘e Sihova mo ‘Epalame.”

Pou ‘Ao: ‘Oku kei hokoatu pe ‘etau fakalaulaulotó ‘i he talanoa mālie ‘o veipā ‘a Sihova mo Epalamé, ‘o tau vakai ai ki hotau Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni; pea mo e kei feinga ‘a e ‘Otuá ke tali ‘a e ngaahi fehu’i kuo fokotu’u ‘e Epalame ‘i he veesi 2, “ko e hā teke ‘omi” mo e veesi 8, “teu ‘ilo ‘i he hā teu ma’u iá?” Ko e fa’ahinga fehu’i ‘oku maheni mo hotau fa’ahingá he ‘oku tau fa’a ngāue’aki. Na’e fai ‘e Mele ‘i he Fuakava Fo’ou, hili ‘a e hā ki ai ‘a e ‘angeló, “E hoko fēfē ia...?” Ko e fehu’i tatau ‘oku tau fa’a faí, “ko e hā e me’a keu faí, teu ‘ilo fēfē ‘a e me’a keu faí, ‘e hoko fēfē mai ‘a e me’a ko iáa,” mo e hā fua e ngaahi fehu’i ‘oku tau fokotu’u. Ko e ‘ahó ni ‘oku tau sio ai ki he me’a na’e hoko ‘i he ‘osi hono fehu’ia ‘e ‘Epalame ‘a e ‘Otuá. Ko e feilaulau tutú ne teu ‘e ‘Epalame pea mo ‘ene visoné ‘oku fo’ou ia kiate kিতautolu ‘i hotau kuongá ni. Ka ko e taha ia ‘o e ngaahi me’a ‘oku meimei tofuhia ai ‘a e ngaahi talanoa lalahi ‘i he Fuakava Motu’á he ko e ouau mo e tōtō’onga lotu na’á nau maheni hono faí. Na’e hoko e visoné mo e ma’u fakahā ko e kongá pe ia ‘o e ngaahi a’usia ‘a e kakai na’e fekuki mo e ngaahi faingata’a’ia lahi he fononga’angá pea nau lava ai ke nau mātā mo a’usia ‘a e ‘Otuá ‘i he lotolotonga ‘o ‘enau faingata’a’iá. ‘Oku tau ‘ilo mei he hisitōlia ‘o e Lotu Faka-Kalisitiané ‘oku tau lava pe ke feohi mo e ‘Otuá ‘i ha fa’ahinga taimi pe ‘i ha fa’ahinga tu’unga pe ‘oku ‘i ai ‘etau mo’u. Neongo ‘oku ‘ikai ke tau lava ‘o mātā ‘a e ‘Otuá, ka ‘oku fai pe ‘etau tauhi ki ai ‘o hangē ko ha’atau tauhi ki ha ‘Otuá ‘oku tau mamata ki ai. ‘Oku ‘i ai pe ‘a e ni’ihi ‘oku nau “lava ‘o mamata” ki he ‘Otuá ‘i hotau kuongá ni, ka ‘oku nau fakapāpākú mei hono talanoa’i koe’uhi he ‘e tala ‘e he ni’ihi ‘oku nau sesele. ‘I he tafa’aki ‘e tahá, kuo ‘i ai ‘a e ni’ihi ‘oku fakanatula pe kia kinautolu ‘a e feohi mo e ‘Otuá pea ‘oku nau ‘ilo’ilo lelei ‘a hono finangaló pea ko e me’a ‘oku nau lea ‘akí, ‘i he’enau laú, ko e “folofola ia ‘a e ‘Otuá.” Ko e fa’ahinga pehē, ke tau mātu’aki hola ‘aki e mama’o taha meiate kinautolu. ‘I he lotolotonga ‘o ‘ene mohé na’á ne ma’u ai ha visone mei he ‘Otuá Māfimafi, “pea ‘iloange ko ha ‘ovani kuo kohu mo ha ulo’i afi ‘okú ne hā’ele atu ‘i he vaha’a ‘o e ngaahi kongá manu ko iá.” Pea ko hono olá, ko e Kovinanite kuo fatu ‘i hono vā mo e ‘Otuá. Ko e Kovinanite faka-‘Epalahamé ‘oku kei tu’uholoaki pe ‘o a’u mai ki hotau kuongá ni. Pango pe he kuo hoko ia ke tau ai ‘a ‘Isileli mo hono ngaahi fonua kaungā’api ‘i he ‘ahó ni. ‘Oku tau lotu pe mo hūfia ‘e tokoni mai ‘a e ‘Otuá na’e fuakava mo ‘Epalamé ke ne fakatoka ha melino ‘i he vā ‘o ‘Isileli mo e kau Tautoitoi *Hamas* mo e kau Palesitainé ‘e tu’ulua pea ongo’i ai ‘e he ngaahi fa’ahí ‘oku nau malu kotoa pe ‘i he to’ukupu ‘ofa ‘o e ‘Otuá Māfimafi.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni’i au ‘Eiki ke u lava ‘o tali ‘a e ngaahi founa ‘okú ke fanafana me’a mai ‘akí. ‘I he visone, ‘i he lotolotonga ‘o e femo’uekina, ‘i he longonoa ‘o e po, tokoni’i kimautolu ke mau ‘ilo ‘oku ke ‘afio ‘i homau lotolotonga ‘o hangē ko ho’o palōmesí. ‘Emeni.

Pulelulu, Ma’asi 12: Lau Folofola - Saame 27: 1-6.

Ki’i Ama: Saame 27: 4 “Kuo u kole mea Sihova ha me’a pē taha, Ko ia pē te u kumi ki ai; Ke u nofo ‘i he fale ‘o Sihova ‘I he ‘aho kotoa ‘o ‘eku mo’ui, Ke siofi ‘a e faka’ofo’ofa ‘o e ‘Eiki, Mo fakalaulauloto ‘i hono palasi.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘iloa ‘a e Saamé ni ko e “Hiva Fakafeta’i ‘i he Ikuna ‘a e Loto ‘oku to’a.” Ko e talaloto ‘a e tangata ‘oku “ma’u” hono lotó (*confident*). ‘I he taimi tatau, ‘oku ou fakatokanga’i hangehangē ‘oku te’eki ai ke fu’u a’u fau e fatu Saamé ki he “loto to’a” mo “ta’etete’ki” ka ‘oku kei feinga pe ki ai. ‘Oku hanga ‘e he’ene talanoa pe mo hono lotó ‘o fakamahino mai ‘a ‘ene feinga ke lotu lahí. ‘Oku hanga ‘e hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ‘o fokotu’u mai ‘a e feitu’u te ne ma’u mei ai ‘a e tokoni ‘okú ne fiema’u lahi taha ke ne ma’u ai ‘a e lotu lahí. ‘Oku kau ‘a e ilifiá mo e manavahē ‘i he ngaahi me’a ‘oku tofuhia ai ‘a ha’a tangata talu mei ono’aho. ‘Oku faingata’a ke ma’u ha me’a pe ko ha taha ke fai ki ai ha malu ‘i ha taimi ‘e hoko mai ai ha faingata’a. Ngalingali ko e ‘uhinga ia ‘o hono toutou fokotu’u mai ‘i he Tohitapu ‘a e kupu’i lea, “Oua ‘e manavahē” ‘o tatau pe ‘i he Fuakava Motu’á mo e Fuakava Fo’ou. ‘Oku kehekehe pe ‘a e kuongá (taimi) pea neongo ‘ene laui afe ta’ú, ka ‘oku ‘ikai lava ke mato’o ai ‘a hotau tefito’i ‘ulungaanga ko e ilifiá, tailiili mo e manavahē. Fakafeta’i he ‘oku tau ma’u ‘i he ‘Otuá ‘a e ivi fe’unga ke tau ikuna ‘aki ‘a e faingata’a ko iá ‘o hangē ko ia ko e taimi ‘oku tau ‘i he “Fale ‘o Sihová.” Ko e fehu’i leva ‘oku tau fehingahangai mo iá: Ko fē ‘a e “Fale ‘o Sihová?” Ko e Fehu’i mo e Talí: ‘Oku ‘ifē ‘a e ‘Otuá? ‘Oku ‘i he potu kotoa pe. Kapau leva ‘oku ‘i he potu kotoa pe ‘a e ‘Otuá, pea tā ko hono “Falé” ‘a e feitu’u kotoa pe

‘oku ‘i ai ha tangata pe fefine. Ka ‘okú ke mea ‘i pē peá u lave ‘i ‘i he’etau tauhi Lotu ‘oku fai, ‘oku ‘i ai pe ‘a e “feitu’u” ‘oku tau ui ko e “Fale ‘o Sihova.” Ko hotau ngaahi Saioné (falelotu) ‘oku tau ui ko e “Fale ‘o Sihová” pea ko ia pe ‘oku tau toki fa’a fai “fakamaatoato”i” ai ‘etau lotú. Ko e fakahua ‘o e ngaahi feohi’angá: Pe ko e tali mo’oni pehē he ko ha falelotu eni. Ko e fakalea ‘e tahá, “Ko e lotú ‘oku fai ia ‘i falelotu. Ko e fale kalapu eni.” Hangē leva he ngaahi fehua’aki pehē ‘oku ‘afio pe e ‘Otua ‘i falelotu ‘o ‘ikai ke ‘i he’etau feitu’u faikavá, fale hulohulá, mala’e va’ingá, ‘api, ‘apiako, Falealea, ngāue’anga pe ko ha toe feitu’u kehe mei falelotu. Na’a ku kau atu ki he ki’i fakataha pea na’a mau vahevahe fakakulupu. Ko e Kulupu na’a ku kau ki ai na’a mau toko 9 pea na’a mau fakataha he taha ‘o e ngaahi loki ‘i he Pununga Fakamanavahake (*Retreat Center*) na’a mau fakataha ‘aho 3 ai. Na’a mau ta’utu takatakai ki he ki’i ‘olita ‘oku ‘i ai e ongo fo’i te’elango ‘e Ua ke na fakafongá ‘i ‘a e ongo Hilifakinima ‘i he Siasí. Kimu’a pea fai ‘emau lotu kamata, na’e tutu e ongo te’elango ke fakamanatu kia kimautilu ‘a homau Uí pea mo ‘emau felālāve’i kae huluatu ‘a ‘emau ‘i he lotolotonga ‘o e Māfima’i. ‘Oku ‘ikai ko ha feitu’u kehe eni ‘oku mau nofo ai, ka ko e “Fale pe ‘o Sihova.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Sīsū tokoni mai keu nofo ma’u kiate koe, pea mole ai ‘a e manavahē mo e teteki mei he’eku mo’uí. ‘Emeni.

Tu’apulelulu, Ma’asi 13: Lau Folofola – Saame 27: 6-14.

Ki’i Ama: Saame 27: 8 “Na’a ke pehē koā, “Mou kumi ki hoku fōtunga”? Na’e tali atu hoku loto, “Ko ho fofonga, ‘Eiki, te u kumia.”

Pou ‘Ao: ‘Oku kei hoko atu pe ‘etau fakalaualuloto ‘i he Saame 27 pea mo ‘etau feinga ke fakatokanga’i ‘a e ‘Otua ‘i hotau lotolotonga mo ‘ene ngāue ‘oku fai ki he’etau mo’uí. Pea hangē pe ko ia ‘i he kongá ‘uluaki ‘o e Saamé, ‘oku toe ofongi kitautolu ‘i he kongá faka’osí ke fai ha tokanga mavahe ki he’etau mo’ui fakalaumālié. Kapau ‘oku tau feinga ke fakatokanga’i ‘a e ‘Otua ‘i he’etau mo’uí mo hotau lotolotonga pea kuo pau ke tau fakaongo mo muimui ki he’ene ngaahi akonaki mo ‘ene tu’utu’uní. ‘Oku tau fanongo ki he tautapa ‘a e fatu Saamé ke ako’i ia mo tataki. ‘Oku tau fanongo he talanoa ‘oku taku ko e lau ‘a e taha ‘o e kau “Poto” ‘o hotau fonuá ‘o pehē, “Oku ‘ikai ha ngata’anga ‘o e akó.” Ko ‘ene ‘uhingá, neongo kuo a’u ha mata’itohi ‘o ha taha ki he tu’unga taupotu tahá – Toketā Filosefa, ka ‘oku ‘ikai ‘uhingá ia kuo ngata ai ‘ene ako e me’a fo’ou ‘i ha faingamālie pe te ne ma’u. ‘Oku ‘i ai ‘a e fakahua ki he malangá, “Ko e ha’u e Toketā, ko e ‘ofa ai pe mo e kātaki. ‘Oku ‘ikai ha toe me’a fo’ou ia ‘i he malangá.” ‘Oku pehē ‘a e fakakaukau ‘a e ni’ihi ki he akó. ‘I he’etau fili ke tau kau he muimui ki he ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi, ‘oku ‘ikai ha taimi ‘e ‘osi ai pe ngata ai ‘etau ako mei he’ene mo’ui mo ‘ene ngaahi akonaki pea mo hotau kaunga pilikimi ‘i he tui. Lolotonga ‘a ‘etau ma’u ‘a e mānava mo’ui pea ma’u mo e fakakaukau lelei, ‘oku mahu’inga ke tau fakaongo ma’u pe ki he akonaki ‘oku fai ‘e he ‘Otua ‘o fakafou mai ‘i he’ene Folofolá pea mo ia ‘a hono kau muimui. Ko kitautolu ‘a e kau muimui ‘o e ‘Eiki ko e kau ako kotoa pe ‘oku vivili ke a’usia ha kongá si’i ‘o ‘ene mo’ui fakalaumālié. ‘Oku te’eki ai pe ha taimi ‘e fonu ai ‘etau kató ‘i he ngaahi kongá koula ‘oku tō mei he fofonga ‘o Kalaisi. Ko e mo’oni, kuo tau fo’i hono fa’o ‘o e ngaahi nga’oto’ota kuo hoko pe he ngaahi ‘ahó ni ko e me’a teuteu ‘o e fa’unga fakapolitikálé pea ‘oku lelei pe ki he sio ‘a e tafa’aki ‘oku nau poupou’i. Ko e sio mei he tafa’aki ‘e tahá, ‘oku hoko pe ko e koto fakamole taimi ‘o ‘ikai hano ‘aonga he ‘oku ‘ikai ha’ane tokoni ke liliu ‘a e tu’unga ‘oku ‘i ai e fonuá. Ko ‘etau fa’oaki koloa fakalaumālie ki he mo’ui ‘okú ne fakatupu ‘a e loto vėkeveke ke ‘oua e tuku kae hokohoko atu pe ‘o a’u ai pe ki he mate. ‘Oku hanga ‘e he’etau feohi tu’uma’u mo e ‘Otua ‘i Kalaisi Sīsū ‘o ako’i kitautolu ke tau tokanga ange ki he ngaahi me’a ‘a e ‘Otua kae fakasi’isi’i ‘a e ngaahi me’a nunumovete ‘o e mo’ui ni. Ko e lahi ange ‘etau kumi ki he ‘Eiki ko e faingamālie ange ia ke tau lava ai ke mātā ‘a e ‘Otua ‘i hotau lotolotonga.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E ‘Otua mohu kelesi, ‘omai ha loto ‘o ha tama ako ke u mateuteu he taimi kotoa pe ke tali ‘a ho’o akonaki. ‘I he’eku ako mei ho’o ‘Afio, tuku ke u mamata ai ki ho fofonga mo tokanga’i ‘oku ke ‘afio ma’u ai pe ‘i hotau lotolotonga. ‘Emeni.

Falaite, Ma’asi 14: Lau Folofola – Luke 13: 31-35.

Ki’i Ama: Luke 13: 31, “I he taimi ko iá na’e ‘unu’unu mai ha ni’ihi ‘i he kau Fālesí, ‘o nau pehē kiate ia, ‘Ke ke hiki mei he potú ni, ‘o fononga: he ‘oku me’a ‘a Hēlota ke tāmata’i koe.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau kamata’aki ‘a e ki’i Lēsoni nounou ‘o e uiké ni ‘a e fakatokanga kia Sīsū ke hola he ‘oku lolotonga kumi ia ‘e Helota ke tāmata’i. ‘Oku lolotonga hanga ‘a e hala ‘o Sīsū ki Selusalema pea ‘oku tali mai mei ai ‘a hono Fakamāu’i mo e Kolosí. Kae kimu’a pea a’u ki ai, kuo fehāngahanga mo Helota ‘o toe fakamanatu mai ‘a hono kumi ia ‘e Helota ko e Lahí (tamai ‘a e Helota ko eni) ke fakapōngi ‘i hono ‘alo’i. Na’e ‘ikai ‘uhingá hono

kumi 'e Helota 'a Sīsū ke tāmāte'i ke pehē 'okú ne fakafepaki'i 'a hono tu'unga 'Otuá pe ko e 'uhinga ko e 'ikai ke pou pou pe tui ki he Pule'anga 'okú ne hā'ele mai ke fokotu'ú. Na'e makatu'unga 'a e feinga 'a Helotá 'i he'ene tui 'e fakafepaki'i 'e Sīsū 'a 'ene founa takí. 'Oku 'ikai ke fiemālie pe nofo nonga pe a Sīsū kae faihala pe kau Takí 'o 'ikai ke fai fakalao (fakamaau totonu) mo fai totonu 'etau taki 'oku faí. 'Oku hanga 'e hotau Lēsoni 'o 'omai 'a e taha 'o e ngaahi Tukufakaholo faka-Tohitapu 'oku talanoa'i 'e 'Uluaki Samiuelá: 'Oku tokanga lahi 'a e 'Otuá ki he ta'efaitotonú mo hono pā'usi'i 'e he kau Taki 'o e ngaahi Pule'angá 'a e kakai 'o e fonuá. 'I he Tohitapú pea mo e kakai 'oku nau mo'ui 'aki 'a e Folofola 'a e 'Otuá, ko e Taki pe 'e taha 'oku fai fakalao 'ene pulé mo faitotonú, 'a e 'Otuá pea 'oku 'ikai ha taki 'o e māmani ko eni 'e mafana ke lau 'oku toe 'i ai ha taha 'e mā'olunga ange ai 'o kau ai pe 'a e 'Otuá. 'Oku tau fakame'apango'ia pe he taimi 'oku tau fa'a mānava'aki tokua ko e mo'ui fakalaumālié ko e me'a fakafo'ituitui. Ko e me'a 'ata'atā pe 'atautolu mo e 'Otuá 'o 'ikai ke toe kau mai ki ai taha. Ka 'okú ke mea'i pe peá u lave'i 'a hono mo'oni. Ko e mo'ui fakalaumālié ko e me'a'ofa fungani ia 'a e 'Otuá ma'á e kakai kotoa pe 'i māmani 'e tui pikitai ki ate Ia. 'Oku fiefia 'a e 'Otuá ke ne fakamo'ui 'a "māmani" kotoa pe. 'Oku fiema'u 'e he 'Otuá 'a hono Pule'angá ke kau ai 'a e kakai kotoa pe 'i māmani pea ko hono Pule'angá 'oku 'ikai ke toe fai ai ha tau pea 'oku tākoto fakataha pe 'a e laioné mo e lámí. 'Oku hanga 'e he fakakaukau ko e mo'ui fakalaumālié ko e me'a fakafo'ituitui 'o teke 'a e fa'ahinga tui 'oku fehalaaki mo e Lotu faka-Kalisitiane, ko e taimi 'oku tau kau ai mo e 'Otuá 'oku tau tu'umālie mo faingamālie 'i he me'a kotoa pe. 'Oku te'eki ke u fanongo 'i ha taha tui peheni 'okú ne tu'uaki ko e faka'ilonga 'o e kau mo e 'Otuá, ko e feinga 'a e kau Taki ke tāmāte'i koe 'o hangē ko e feinga 'a Helota ke tāmāte'i 'a Sīsū. Ka ko e faka'ilonga mo'oni mo taupotu taha ki he kau mo e 'Otuá ko e vivili ke ma'u 'a e fakamaau totonu mo e faitotonu pea ongo'i ai 'e he kau Taki 'oku faihala, 'oku 'i ai ha kau fakafepaki ki he ngāue pango 'oku nau faí.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: 'Otuá 'o e maamá mo e 'iló, tokoni'i kimautilu ke mau fakatokanga'i 'okú ke kau mo kimautilu 'i hono mateaki'i 'o e fakamaau totonú mo e pule lelei. 'Emeni.

Tokonaki, Ma'asi 15: Lau Folofola – Filipai 3: 17-4:1.

Ki'i Ama: Filipai 3: 20-21, "Ka ko e kakai kimautilu 'o hēvani. Pea 'oku tau lolotonga talitali fiefia ki he liuaki mai mei hēvani 'a hotau Fakamo'ui, 'a e 'Eiki ko Sīsū Kalaisi. He 'okú ne ma'u mafai ki he me'a kotoa pē. Pea te ne hanga 'o liliu hotau sino mate ngofua ko eni ke hangē ia ko hono sino fakahēvani 'o'ona" (Taulua).

Pou 'Ao: 'Oku tau nofo 'i he māmani 'oku nga'ahoa ai 'a e me'a kotoa pē. 'Oku tatau pe 'a e me'a 'oku tau anga maheni mo ia 'i hotau kuongá ni, pea mo ia na'e tupu hake ai 'anautilu 'oku tau ako mei ai 'i he Tohitapú. Ko e fakakaukau, kapau 'oku 'i ai ha me'a 'oku lelei pea 'oku 'i ai pe hono fehanga'angai, ko e me'a 'oku kovi. 'Oku 'i ai 'a e tonu mo e hala, to'omata'u mo e to'ohema, sai 'aupito mo e kovi 'aupito, pea 'oku 'i ai mo e lahi pea mo e si'i, mā'olunga mo e ma'ulalo. 'Oku 'ikai ke 'ilo pe na'e mei fēfē 'o kapau na'e 'ikai ke tau fakakalakalasi 'a e me'a kotoa pe ki he tu'unga 'e ua ko eni. 'I hono 'omai ke ofi 'aupito angé, 'oku tau fa'a fakahinga 'a e me'a lahi 'o fakatau ki he'etau fiema'ú mo 'etau sai'ia. Ko e me'a 'oku tau sai'ia ai mo e me'a 'oku 'ikai ke tau sai'ia ai. Na'e mei sai pe mahalo 'o kapau na'e ngata pe ai, ka kuo pau foki ke tau hokoatu ki he sitepu hoko 'o fokotu'u e me'a kotoa pe ki hono tu'unga 'o fakatau ki he'etau fiema'ú. Ko e taimi leva ia 'oku tau fa'a faingata'a'ia ai he 'oku hanga 'e he tu'unga 'oku tau fokotu'u ki ai ha me'a pe ko ha taha 'o fakamatala'i e taha pe ko e me'a ko iá. Ko e kau lotu é, pea 'oku tau fakamatala'i leva honau tu'ungá. 'I he tafa'aki 'e tahá, 'oku 'i ai e kau "ta'elotú" pea 'oku 'i ai pe mo honau fakamatala. 'Oku 'i ai 'a e kakai kuo 'osi fakahaofi mei he houháu mo e mate ta'engatá pea 'i ai mo e kakai 'oku te'eki ai ke fakahaofi mei Heli mo e mate ta'engatá. Ko 'ene fakalolomá he 'oku 'alu atu pe 'etau fakahinga'angai pea a'u ki ha taimi kuo mole e tu'unga tangata mo fefine 'o e toko taha ko iá kae 'ilo'i 'aki pe 'a e "mate ta'engatá" mo e "mo'ui ta'engatá." Ko e akonaki ia 'oku fai 'e Paula 'i he'ene 'Ipiseli ke ako'i 'aki 'a e kāingalotu Filipai ki he founa ke nau tauhi 'aki e 'Otuá mo mo'ui 'akí. 'Okú ne ngāue'aki 'a e fehanga'angai 'o e maama ko eni pea mo hēvani. Ko e ngaahi me'a kotoa pe 'o e maama ko eni 'oku kovi pea ko e me'a kotoa pe 'o hēvani 'oku lelei. 'Okú ke mea'i pe peá u lave'i 'oku 'ikai ko e me'a ia 'oku tu'uaki 'e Paulá. Ko e me'a 'oku mo'oni ki he 'apositoló, ko e hala 'o e mo'ui 'oku ma'u ia 'i he muimui ki he tō'onga mo'ui 'a Sīsū Kalaisi. 'E 'ikai ke tau lava ke pule'i ha lau mai 'a ha taha, ka te tau lava kimautilu 'o pule'i 'a e me'a te tau fai 'i he taimi 'oku a'u mai ai e laú kia kimautilú. Ko e sipinga ke tau muimui 'i 'a é pe na'e fai 'e Kalaisi he taimi na'e fetaulaki ai mo e filí 'o a'u ai pe ki he Kolosí. Ko e fahu'i ke tau tokanga ki ai: 'Oku tau mo'ui 'o tatau mo ia 'oku ui kimautilu ki ai 'e Kalaisi pe 'ikai?

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Taki kimautilu 'e 'Otuá ke mau fakalaka atu 'i he fakakaukau 'o e "nga'ahoa" ke mau a'usia 'a e me'a 'oku taki kimautilu ki ai 'e Kalaisi. Emeni.

Sāpate, Ma'asi 16: *Sāpate 2 'i he Leniti. (Lanu Valeti).*

Lēsoni: Senesi 15:1-12, 17-18; Saame 27; Filipai 3:17-4:1; Luke 13:31-35.

Mōnite, Ma'asi 17: Lau Folofola - Aisea 55:16

Ki'i Ama: `Aisea 55:1, “ENI, ‘ilonga ‘a e fie inua, ha‘u ki he ngaahi vai; Mo ia foki ‘oku ‘ikai ha‘ane pa‘angá; Omi pē, tokonaki ‘o kai; ‘Io, mou omi pē; fakatau uaine mo e hu‘akau. Ta‘eha pa‘anga, pea ta‘eha totongi.”

Pou ‘Ao: `Oku faka‘ulu ‘a e lēsoni ‘o e ‘ahó ni, ko e “Tala`ofa ‘a e ‘Otuá.” Pea fakatatau ki he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni, ko e ‘uluaki “tala`ofá” `oku fakalau ‘e he Palōfita, ko e vai ke fakatopono ‘a e fieinua faka-laumālie `oku tofanga ai ‘a e tokotaha kotoa. `Oku `ikai ke malava ‘a e fa`ahinga ‘o e tangatá ‘o mo`ui ‘o kapau ‘e ‘ikai ke inu ha me`i vai. `Oku vivili ange ‘a e fieinuá ‘i he fiekaia ‘a e sino matelié. Pea fakamo`oni mai ‘a e kau Toketā sino, `oku tupu pe ‘a e ngaahi fokoutua lahi koe`uhi ko e si`isi`i ‘a e inu ‘o e vai. Ko e taha ‘o e ngaahi fehu`i tu`ukimu`a `oku tau fetaulaki mo ia ‘i he taimi `oku kamata ai ke tau ongo`i puké, “ne inu ha me`i vai? Kuo lahi fe`unga ‘a e vai kuo ke inu?” Pea taimi lahi ko e tefito ia ‘o e ongo`i faingata`ia--ko e `ikai ke fe`unga ‘a e inu vai. Ko e fiema`u ia ‘e he sino matelié ‘a e vai. Ko e taípe ai pe ia ‘a e fiema`u ‘e he laumālie ‘a e vai ke feao`aki ‘a e ngaahi holi ‘o e mo`uí. `Oku vivili ‘a e laumālie ki he vai ke fakatopono ‘a e fieinua fakalaumālie `o tatau tofupé mo e vivli ‘a e sino matelié ki he vai ke fakatopono ‘a e fieinua fakamatelié. Ka ko e talafungani `oku fakaa`u mai ‘e he Palōfita ‘i he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni, ko hono fakamahino mai `oku ‘i ai ‘a e fu`u tafenga vai `oku `ikai ke `auha ia pe ka`anga ha taimi, `ikai ke totongi, `ikai ke fakatau - ko e vai ko iá ko e tala`ofa ia ‘a e ‘Otuá. Ko hono ma`ú `oku fou mai ‘i he fe`ao tu`uma`u pea mo e `Otua - kai mo inu ‘a e Folofolá, lotu liló, `aukai, `inasi ‘i he ngaahi ma`u`anga kelesi `o feohi ma`u mo e `Otua. `Oku tonu heni ‘a e fehu`i `oku fa`a ekea ‘i he taimi `oku fai ai ha ako`anga pe feohi faka-laumālie: `oku fēfē ho laumalie? (*how is it with your soul?*) Ko e taimi pe `oku kamata ke lolo mai ai ha fa`ahinga fokoutua fakaeloto `o hangé ko e ilifia, `ita, tāufehi`a, meheka, mānumanu, mo e hā fua ‘a e ngaahi faingata`ia fakaeloto mo fakalaumālie `oku tau fa`a tofanga aí, `oku fiema`u ia ke tau `eke, “`oku fēfē ho laumālie?, kuo ke “inu” nai mei he vai fakamo`ui? `Oua te tau fetu`oaki `o fakakaukau `oku fe`unga ‘a e fanga ki`i “vai” `oku tu`uaki mai ‘e māmaní, ‘a e pa`angá, mafai, koloá, mitia faka-sōsialé, mo e ngaahi me`a `oku tau lau ko e me`a ‘i he fononga`angá - ka `oku `ikai ke nau ala malava `o faito`o pe feau ‘a e fieinua ‘a e laumālie. Tauange ke tau `ulungaanga `aki ‘a hono fakatopono ‘a e fiekaia mo e fieinua faka-laumālie ‘a e mo`uí, `o fou ‘i he fe`ao tu`uma`u pea mo e `Otua, ke tau `inasi ai ‘i he `ene ngaahi tala`ofa, ko hono fakatopono ‘a `etau fieinua fakalaumālie.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko e fie inu au, Sīsū kiate koe; Ko e matavai koe, Pea mo`ui ma`u pe. `Eiki fakama`a au Mei he `eku hia. `Emeni.

Tusite, Ma'asi 18: Lau Folofola - Aisea 55: 6-9.

Ki'i Ama: `Aisea 55: 6, “Vivili ki he `Eikí lolotonga `oku ala ma`ú, ui kiate ia lolotonga `ene kei ofi.”

Pou ‘Ao: `Oku kei hoko atu pe `etau fakalaulautotó ‘i he lēsoni `oku faka`ulu ‘e he kau liliu Folofolá, ko e “Tala`ofa ‘a e ‘Otuá.” `Oku ngāue`aki ‘e Toketa Molitoni ‘a e lea “vivili” ke fakamatala`i ‘a e mamafa ‘o e ngāue `oku fiema`u ke fakahoko ‘e he fa`ahinga ‘o e tangatá ke malava `o `inasi ai ‘i he ngaahi tala`ofa ‘a e ‘Otuá. Mālie ‘a e lea VIVILÍ, he ko hono toe fakamamafa`i ‘a e fo`i lea pe ia `oku `osi mamafa, ko e VILI. Ko e vili `oku `ikai ko e “kumi” pe, `ikai ko e faka`amu pe, `ikai ko e `anaua pe, `ikai ko e misi pe kia. Ka `oku fakasino ‘a e vili `aki ‘a e ngaue `oku ne teke ki mu`a, pe ko e ngaue `oku ne fakalakalaka mu`a ha kaveinga pe ko ha ngaue. Pea ka tanaki atu ‘a e VI ke VIVILI pea `oku mahulu hake ‘a e VILI ki he taupotu `o e fiema`u ke fakapapau`i ‘e fakahoko `o fou ‘i he kakapa, faka`utumauku, pea holiholitu`u ke malava. Ko e fakakaukau ia mo e founga ke fai `aki ‘a `etau fekumi ki he `Otuá. `I he talanoa `o e sikeilí, mei he 1 ki he 10, ko e hiki mei he 5 pe 6 ki he 10. Ko e hiki mei he māmafana (*lukewarm*) ki he vela. `Oku lau ‘a e hiva kakala ‘a e Loketi `o e `Otu Felenitē, “Vivili ‘a si`oku loto, ‘a e `ofa pea mo e manatu, ki si`ota hua ne `osi fakapapau.” `Oku kātōi ‘a e `ofá, tokanagá mo e fiema`ú. Ko e “vivili ki he `Eikí,” ko e fakapapau`i `oku fakatonutonu ‘a `etau mo`uí ki he `Otuá. Ko e natula `o e tangatá ke falala pe ki hono poto mo hono ivi. Ka ko e mo`ui `oku VIVILI ki he `Eikí, ko e mo`ui `oku kakapa ke `ilo ‘a e fingangalo `o e `Otuá ke ne tākiekina ‘a e fai tu`utu`uni ki he mo`ui faka`-ahó. Ko e mo`ui `oku a`u `o `ilo ‘a e fakangatangata `o e tangatá, pea kakapa ai ke `inasi ‘i he ta`e-ngata `o e `Otuá, ke ngāue mai `o fakatonutonu mo fakaai ‘a e hala fononga `o e mo`uí. Ko e mo`ui `oku liulalo `o fakamahino `okú ne fiema`u, `oku fiekaia mo fieinua, ki he ivi mo e mafai `o e `Otuá ke ne taki tonu ‘a e mo`uí. `Oku fēfē ho`o fekumi ki he `Otuá? Na`a `oku lau pe ‘a e fekumí, ka ke ha`aki nofo pe ki he fiema`u ‘a e kitá, hangē ha misini `oku `osi otometiki pe hono setí. Tauange ke tau malava `o li`aki ‘a e fiema`u ‘a e matelié, kakanó, mo māmani, ‘a e kuo tukimononofo ki ai ‘a e mo`ui. Ka tau VIVILI ki he

‘Eiki lolotonga ‘oku ala ma’u, he te tau fetaulaki tonu ai mo ‘ene ‘alo’ofā, ‘a é ‘oku fe’unga mo hotau vaivai, pea mo ‘etau me’a kotoa pē. He ko hono mālié, ‘a é ‘oku fakamo’oni mai ki ai ‘a e Ki’i Amá, ko e taimi ‘oku tau vivili ai, pea ‘oku tau ‘ilo ai, ‘oku ofi ‘a e ‘Otuá, he ‘oku vivili pea tulimui mai ‘a ‘ene ‘alo’ofā kiate koe mo au.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni mai ‘Eiki ke u kumi kiate koe ‘aki hoku kotoá. ‘Emeni.

Pulelulu, Ma’asi 19: Lau Folofola - Saame 63.

Ki’i Ama: Saame 63:1, “ELOHIMI ē, ko koe hoku ‘Otuá; Talu ai ‘eku hakule ki he ‘Afioná, ‘Oku fie inu ki he ‘Afioná hoku laumālie ni, ‘Oku vaivai he holi atu hoku kakanó ni, ‘I he fonua mōmoa mo fie inu he honge vai.”

Pou ‘Ao: ‘Oku hiki ‘etau fakalaululoto ki he Saame ‘o e uiké, ‘o tau fetaulaki ai mo e kaveinga tatau ‘o hangē pe ko ia ne tau lave ki ai ‘i he lēsoni ‘o e Fuakava Motu’á ‘i he ongo ‘aho ki mu’á. Ne tau vakai ‘aneafi ki he lea VIVILÍ; ko e ‘ahó ni, ‘oku tau vakai ki he lea ‘oku natula tatau, ko e hakule (*seek*) mo e fie inua. Ka ‘oku tñaki mo e fakakaukau ‘o e “vaivai he holi atu hoku kakanó ni,” (*longing*). ‘Oku tau maheni ki he tu’u fakataha ‘a e lea holi mo e lea kakanó, he ko e natula totonu ia ‘o e matelié--‘oku holiholitu’u ‘a e kakanó ki he ngaahi me’a kehekehe ‘i he mo’ui. Ko e a’usia ‘a e Punaké ‘i he Himi 410: ‘Oku fa’a matangi tō, Hoto loto fakapō. Vilingia ‘a hoto vaka, ‘I he holi ‘o e mata. Holi ‘a kakano foki, ‘Ikai tuku ‘ene ‘o’i; Ngoto pe ‘etau mo’ui ‘i he ngaue ‘a ‘Afungi.” ‘Oku tau fakamo’oni ki he o’i kovi ‘a e kakanó ‘i he mo’ui pea fua ‘i he mo’ui ko e angahala mo e ngaahi faingata’a kehekehe. Ko hono olá ko e mānumanu, fe’auaki, tāufehi’a, ta’e topono mo e ngaahi ‘ulungaanga palakū mo ta’efe’unga. Ko e tūkunga ia ‘oku tau maheni mo ia ‘i he mo’ui ‘a e fa’ahinga ‘o e tangatá. Kae malie ‘a e fakakaukau ‘oku ‘omi ‘e he fatu Saame, he ‘okú ne lave ‘i ‘a e tafa’aki ‘e taha ‘o e holi (*opposite*)--ko e fa’ahinga holi ‘oku loloto mo ta’etukua, ‘o iku pe ‘o vaivaia ai ‘a e kakanó, ka ko e holi ia ki he ‘Otuá. ‘Na’e mei malava pe ke ngāue’aki ha ngaahi lea kehe ke fakamatala ‘i ‘a e fakaukau tatau ‘o hangē ko e, faka’amu, faka’anaua, lolotu, ‘unaloto, holiholiva. Kae hangē na’e feinga ‘a e liliu leá ke a’u ki he taupotú, ko e mātuu’aki faingata’a’ia ‘a e kakanó mo e mo’ui tu’unga ‘i he holi ki he ‘Otuá. Hangē ha tokotaha ‘oku ‘aungalua ‘i he fiekaia mo fieinuá. Ko hono fakatoponó ‘oku talanoa ki ai ‘a e veesi 5: “Ko hoku laumālie ‘e topono hangē kuo kai me’a ngako mo lolo; Pea mavava hoku ngutu ke fakamālō.” ‘Oku fēfē ‘a e tauhi ‘Otuá ‘oku tau fai? ‘Oku fēfē ‘a ‘etau fakamo’oni ‘Otuá? Kuo a’u nai ki he fa’ahinga fiekaia mo fieinuá ‘oku talanoa ki ai ‘a e fatu Saamé, ‘o ‘ikai ke toe ‘i ai ha me’a ia te ne ala fakatopono ‘a e mo’ui, tukukehe pe ‘a e ‘Otuá. ‘Oku mo’oni ‘a e talaloto ‘oku tau fa’a lave ki ai, ‘a e mā’oni’oni ‘o e ngaahi kuonga ki mu’á ko ‘Akositaini, “Na’e ngaohi au ma’Au, pea ‘oku holiholitu’u ‘a hoku laumālie kae ‘oua kuó u ma’u koe.” Tauange ke pehē ‘a e fakamo’oni ‘oku tau fai ki he ‘etau fononga mo e ‘Otuá ‘i he māmani faingata’a ko ‘eni. He ko e tūkunga totonu ia te tau malava ai ‘o ikuna noa ‘i he fononga’anga ‘o e mo’ui ni.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Otuá, tokoni ‘i au keu fononga tu’uma’u mo koe, peá u a’usia ai ‘a e holiholitu’u ke ma’u koe. ‘Emeni.

Tu’apulelulu, Ma’asi 20: Lau Folofola - Saame 63

Ki’i Ama: Saame 63: 6, “Ka u ka manatu kiate koe ‘i hoku mohengá, ‘Oku ‘osi ‘a e pō mo ‘eku fakalaululoto ki he ‘Afioná.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘i ai ‘a e ki’i lotu ‘a e fānau’ ‘oku fai ‘I he taimi teuteu ki he mohé: *Now I lay me down to sleep, I pray the Lord my soul to keep, And if I die before I wake, I pray the Lord, my soul to take.* Ko eni ‘oku ou tokoto hifo ke mohe, ‘oku ou lotu ki he ‘Eiki ke tauhi hoku laumālié. Pea kapau teu hiki te’eki keu ‘ā, ‘oku ou lotu ki he ‘Eiki ke ne ‘ave hoku laumālié. Ko e fakakaukau ‘o e fe’ao tu’u ma’u mo e ‘Otuá ‘o kamata mei he momēniti ‘o e tokoto hifo ki he mohengá ‘o a’u ki he momēniti ‘o e ‘ā mei he mohé. ‘Oku ‘omi ‘e he fatu Saamé ‘a e fakakaukau tatau. Kapau te tau foki ki he talanoa ne tau fai ‘aneafi, ‘oku hoko atu pe ‘e he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni ‘a e fakakaukau ‘o ha mo’ui ‘oku holiholitu’u ki he ‘Otuá. ‘Oku ‘i ai ‘a e founga lotu ‘oku kei fakahoko ‘e he kau Katoliká, ‘o fakatatau ki he uki na’e fai ‘e he taha ‘o e kau Sangato ‘o e Siasí na’e mo’ui ‘i he ta’u nai ‘e 400 tupu kuo ‘osí. Na’e ako’i ‘e *St. Ingatius ‘o Loyola* ‘a e ongo tefito ‘i lotu ke fakahoko ‘i he taimi ‘ā haké (*Lectio devino*) pea mo e taimi ‘o e mohe (*Examen*). ‘Oku ‘omi ‘e lotu mohe ‘a *St. Ingatius* ‘a e fakakaukau tatau mo e kaveinga ‘o e Saame 63—fekumi, vivili, hakuele mo holi ki he ‘Otuá. Ko e lea *Examen* ‘oku ‘uhinga ke sivi faka’uliliki. Ko e founga ai pe ia ‘o e lotu mohe na’e fokotu’u ‘e he Sangatō pea ‘oku kei fakahoko ‘i he kuongá ni. Ko e faka’amu mo e fakaafe ‘o e ki’i lotú ke tau fekumi mo sio ki he ‘Otuá ‘i he me’a kotoa pe. Ko e fakaafe ke tau toe sio faka’auliliki ki he ngaahi me’a na’e hoko ‘i he lolotonga ‘o e ‘ahó, ‘o sio ke tau ‘ilo ai ‘a e ngāue na’e fai ‘e he Laumālié, pea tau fakafeta’ia ai ‘a e ngaahi koloa ko iá, tau sio ai ki ha tōnounou, pea tau toe tukupā ke fakalelei ia

‘i he hokoatu ‘a e fonongá. Ko eni hono ngaahi sitepú. 1. Hū ki he ‘Otuá ‘o fakafeta ‘i mo fakamālo ‘ia ‘a e fu‘u ‘ofa ne ke ‘inasi ai ‘i he ‘ahó. 2. Kole ha kelesi fē‘unga ke malava ‘o faka‘ilo kiate koe ‘a e ngāue ‘a e Laumālié ‘i he ‘aho kuo maliu atu. 3. Sivi ‘a e ngaahi houa ‘o e ‘ahó ‘o vakai mo‘oni ki he ngaahi me‘a na‘e hoko ‘i he ‘ahó. 4. Sivi ‘a e me‘a na‘a ke fakahoko ‘i he ‘ahó. Na‘e tonu nai pe na‘e hala. Kole ki he ‘Otuá ke ne faka‘ilo mai ‘a e ngaahi me‘a na‘a ke fai na‘a ke ofi ai ki ai, pea mo e ngaahi me‘a na‘a ke fai na‘e hoko ke ke toe mama‘o ai meiate Ia. Vakai ki he ngaahi ongo na‘a ke ma‘u he ‘oku ‘ilo ai ‘a e tu‘unga ‘oku ‘i ai ho vā mo e ‘Otuá. Na‘a ke ita, fiefia, mamahi, ta‘eoli‘ia, hoha‘a? ‘Oku ‘i fē nai ‘a e ‘Otuá ‘i ho‘o mo‘ui ‘i he ngaahi taimi ko iá? Kole fakamolemole ki he ‘Otuá ‘i he ngaahi me‘a na‘e fehalaaki. 5. Hiki mei he ngaahi me‘a na‘e hoko ‘i he ‘aho ‘o vakai ki ha faingamālie fo‘ou ‘e ‘omi ‘e he ‘Otuá ‘i he ‘aho fo‘ou ke heliaki ‘a e mo‘ui ‘o fakahoko ha ngāue te ke ofi ange ai ki he ‘Otuá. Faka‘osi ‘aki ‘a e Lotu ‘a e Eikí.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: (*‘I ho‘o tokoto hifo ke ke mohe he pooni, fai ‘a e lotu ‘oku hiki atu ‘i ‘olungá*).

Falaite, Ma‘asi 21: Lau Folofola – 1 Kolinito 10: 1-13.

Ki‘i Ama: 1 Kolinito 10: 12, “Ko ia, ‘ilonga ‘a ia ‘okú ne pehē kuó ne tu‘u, ke vakavakai na‘á ne hinga.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tala ‘e he kau faiako ‘o e mo‘ui faka-Kalisitiané, ‘oku faingofua ange ke fakahaofi kitautolu mei he‘etau fai angahalá ‘i he ‘etau (fie) mā‘oni‘oni. (*It is easier to save us from our sins than from our righteousness.*) ‘Oku mahino ‘aupito ‘a e angahalá. Ko e me‘a ‘oku ‘ikai ke fu‘u mahino ko e “fie mā‘oni‘oni,” he ‘oku hangehangē ha mā‘oni‘oni, ka ‘oku fatu ‘aki ‘a e ‘ulungaanga ‘oku ‘ikai ke totonu mo lelei, ‘a e fie hā, fie lahi, mālualoi, mo e kākā. ‘Oku fakalau ‘e Paula ‘a e fononga na‘e fai ‘e he kau ‘Isilelí ‘o vikia hono ngaahi lelei mo hono ngaahi me‘a fakaofó. Pea ‘i he lotolotonga ko iá, ‘oku tuku mai ‘e Paula ‘a e Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni. “Ko ia, ‘ilonga ‘a ia ‘okú ne pehē kuó ne tu‘u, ke vakavakai na‘á ne hinga.” Ko Tu‘u pe La mo e Poupou. ‘Oku mahu‘inga pe ke fakatokanga ‘i e kāinga ki he me‘a ‘oku fa‘a malele ngofua ki ai ‘a e efú mo e kelemutú. Neongo ai ‘a ‘enau ta‘imālie ‘i he ngaahi fu‘u mana ‘a e ‘Otuá, na‘á nau kei afe pe ‘o falala pe ki honau poto mo ‘enau mā‘oni‘oni. ‘Oku ngāue‘aki ‘e Paula ‘a e talanoa ‘o ha ‘Isilelí ke ne fakamaama mai ‘a e faingata‘a ‘o e ‘afungi mo e pōlepole faka-laumālie ‘oku fa‘a ‘inasi ai ‘a e kau muimui ‘o Kalaisí. Kae a‘u ‘a e akonaki ‘a Paulá ‘o fakamanatu ki he kau lotú ke ‘oua ‘e fakamafutofuta pe faka-mahiki honau lotó tu‘unga ‘i ha lelei ‘o ‘enau mo‘ui faka-laumalie, he hangē ko e tō ‘a e kau ‘Isilelí, ‘e pehē pe ‘a e faingofua ke tō ‘a e kau muimui ‘o Kalaisí. ‘Oku mahu‘inga ke kanoloto ‘aki ‘a e mo‘ui ‘a e loto tō mo e angavaivai–ko hono fakasino ‘a ‘etau fakafalala ki he ivi ‘o e ‘Otuá mo e mahino kiate kitautolu ‘a hotau fakangatangátá ‘i he ‘etau fetaulaki mo e ngaahi ‘ahi‘ahi ‘o e mo‘ui. Ko e taha ia ‘o e ‘ulungaanga tu‘ukimu‘a ‘oku fiema‘u ‘e he ‘Otuá ‘i he tala faka-Palōfita ‘a Maiká: *Kuó ne fakahā kiate koe, tangata, ‘A e me‘a ‘oku lelei; ‘Io, ko e hā ‘a e me‘a ‘oku ‘eke ‘e Sihova kiate koe? Ka ko e fai fakalaó, Mo e manako ki he meesí, Pea ke taka angavaivai ‘i ho‘o feangai mo ho ‘Otuá. (6:8).* Ko e angavaivai te ne faka‘ilo kiate kitautolu ‘a ‘etau fiema‘u ‘a e ivi mo e kelesi ‘a e ‘Otua ke ne fakahaofi kitautolu meiate kitautolu. ‘Oku hoko leva ‘a e angavaivai ko hotau pā mo fakaū ke ne fakatonua hotau vā mo e ‘Otuá mo e kaungā fonongá. Ne tau lave ‘aneafi ki he fiema‘u ke sivi faka‘aulikiliki hotau ngaahi ‘ahó, ke tau ‘ilo ai ha me‘a ‘oku toi ‘i he ‘etau ngāue‘ mo ‘etau leá. Tauange ke tau fa‘a sivi ‘etau ngaahi ngāue, fai tu‘utu‘uní, ‘ulungaangá mo ‘etau mo‘uí, ke tau fakapapau ‘i ‘oku ‘ikai ke kuihi kitautolu ‘e he angahala ‘o e pōlepolé mo e afungi faka-laumālie, he ko e faingamālie ia ke tau hinga ‘i he ngāue ‘a e fili.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E Sisū ko hoku pā mo fakaū, ‘oku ou kole atu ke ke fakailo kiate au ‘a e ngaahi taimi ‘oku ou to ai ki he angahala ‘o e afungi mo e pōlepole fakalaumālie. ‘Emeni.

Tokonaki, Ma‘asi 22: Lau Folofola - Luke 13: 1-9.

Ki‘i Ama: Luke 13: 8-9, “Ka ka tali ‘e ia, ‘o ne pehē ki ai, “Eiki, tuku ai pē ‘i he ta‘ú ni foki, kae‘oua ke u keli takai mo taufetuku ki ai. Hei‘ilo ‘e faifai pea fua: pea ka ‘ikai, pea ke toki tā.”

Pou ‘Ao: ‘Oku faka‘ulu ‘a e konga ‘o e lēsoni ‘o e ‘aho ni, “Ko e Talanoa ki he Fu‘u Fikí.” Ka ‘e tonu pe ‘o kapau ‘e faka‘ulu, “Ko e Talanoa ki he Tauhi Ngoue Lelei.” ‘Oku tau maheni mo e talanoa ‘o e fu‘u fikí, he ‘oku ‘ikai ke ngata ‘i he ‘etau lau ‘i he Folofolá, ka ‘oku tau ta‘imālie ‘i hono fakafasi ‘e he kau Punaké, ‘o tau hiva ‘aki ‘a e ‘Fu‘u Fiki.” Pea mo‘oni fau ‘a e taha ‘o hono ngaahi veesi: “Ko kitaua e ko e fiki ta‘e fua, fai ki ai ‘a e Folofola ‘a e ‘Otua. Ka ko ‘eni hotau faingamalie, ‘eta ma‘u ha tauhi ‘ofa pehe.” ‘Oku tau mo‘ui ‘i he kuonga ‘oku taulōfu‘u ai ‘a e ngaahi faingata‘a kehekehe ‘i he māmani ko eni. ‘Oku fakalau ‘a e ngaahi tau ‘oku hoko ‘i he ngaahi Pule‘anga lahi. ‘Oku tau fetaulaki mo e tō ki lalo ‘a e mo‘ui faka-ekonomiká ‘i he fonua háu ni. ‘Oku hoko mai mo e Pule‘anga fo‘ou ‘o Palesiteni *Trump* pea mo e ngaahi tu‘utu‘uni mamafa mo ala fakatu‘utamaki ki hotau

tokolahi. Pea neongo 'oku hoko 'a e ngaahi me'a lalahi ko iá 'i he 'ātakai ia 'oku ngali mama 'o meiate kitautolu, ka 'oku a'u mai 'a e 'uuni faingata'a ko iá 'o tofanga ai 'etau mo'ui faka-fāmilī mo faka-fo'ituitui. Pea tānaki atu ki he nāunau ko 'eni 'a e fa'ahinga tu'utamaki fakaeloto mo fakafo'ituitui 'oku tau 'inasi ai tu'unga pe 'i he tūkunga mo e faliunga 'o e mo'ui. 'Oku kau ai 'a e ngaahi fokoutua fakaesinó, ko e māvac mo e ngaahi 'ofa'anga 'o fou 'i he mate, fehikitaki, maumau 'o e fāmilī, motu 'a e kaume'a mo e maheni pea mo e ngaahi me'a kehekehe pe 'okú ne ala maumau 'i 'a e ma'uma'uluta 'o 'etau nofo he fāmilī mo e mo'ui fakafo'ituitui. Pea 'e anga fēfē ha feinga ke fakatupulaki ha ngoue 'oku tō 'i he uhohonga 'o e ngaahi faingataa'a hangē ko eni? 'Oku tau fakafeta'i kotoa pe ki he 'Otua Māfima'fi he'ene toka 'afio'i 'a e tu'unga kotoa pe 'e 'i ai 'etau mo'ui pea ne 'omai pe ha me'a fe'unga mo 'etau fiema'u. Ko hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni, ko e tali ia ki he'etau fehu'i. Ko ho tau fakafeta'i 'anga ko e mahino 'oku tau fononga mo e Tauhi Ngoue 'okú ne 'ilo'ilo lelei 'a 'ene ngoué. 'Oku 'ikai ha taimi te ne tuku ai ha konga 'o 'ene ngoué ke vaoa pe mate he vela 'a e la'ā. Fakafeta'i he ko 'etau Tauhi Ngoue 'okú ne fonu 'i he 'alo'ofa, pea 'oku 'ikai ke vave ki he houhau mo e tautea, he ka ne pehē, 'oku 'ekea hotau ngaahi nofo'anga he 'ahó ni. 'Oua te tau vaivai 'i hono fai 'a e ngaahi fatongia kuo ui kitautolu ki ai 'o tau ngāue ta'e tetekei he 'okú ne fai fakaatu 'i ki he fononga 'oku tau fai. Tau lau 'a 'ene faka'atu 'i ko e faingamālie ke fakaakeake ai 'a 'etau mo'ui ke tau malava 'o fua ke fe'unga mo 'ene 'alo'ofa mo e meesi kuo tau ta'imālie ai. Tauange ke tau tali 'a e me'a'ofa 'a e Tauhi Ngoue Lelei, ke hoko ia ko hotau fakamo'ui.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: 'E Sīsū ko e Tauhi Lelei, 'oku ou fakamālō atu 'i ho'o kei tuku taimi ma'aku 'o keli takai mo taufetuku mai 'a e me'a tokoni lelei keu mo'ui ai mo tupulaki, peá u fua lahi ke fe'unga mo ho'o 'alo'ofa. 'Emeni.

Sāpate, Ma'asi 23: *Sāpate 3 'i he Leniti (Lanu Valeti).*

Lēsoni: 'Aisea 55:1-9; Saame 63:1-8; 1 Kolinito 10:1-13; Luke 13:1-9.

Mōnite, Ma'asi 24: Lau Folofola – Siosiuā 5: 9-12.

Ki'i Ama: Siosiuā 5: 10, "Pea nofo tēniti 'a ha'a 'Isilelí 'i Kilikali, pea na'á nau fai 'a e Pāsová 'i hono 'aho hongofulu-ma-fā 'o e mahina, efiafi, 'i he 'Alapa 'o Sielikó."

Pou 'Ao: Ko e taha 'o e ngaahi malohinga 'o 'Isilelí ko 'enau manatu'i 'a honau kuohilí. Na'a tau lave 'i he hala fononga 'o e mahiná ni ki he tu'utu'uni na'e fakahoko 'e Mōsese ki 'Isilelí mei he 'Otuá. Na'e pau ke nau polopolo 'a e 'uluaki fua 'o 'enau ngoué ki he Taula'eikí pea mo 'enau fakamanatu ki ai 'a honau tupu'angá ko e motu'a "Silia tuénoa" (hisitōlia nounou 'o 'Isilelí). Ko e 'ahó ni, kuo nau hū 'o ma'u 'a e fonua na'e tala'ofa mo'onaotolú pea ko 'enau 'uluaki me'a pē ia na'e fai ko 'enau kai katoanga 'o fakamanatu 'a e Pāsová mo e ngāue fakaofo na'e fai 'e Sihova ma'anautolu 'i he'enau 'ekisoto mei 'Isipité. 'Oku 'ākitu'a mai 'a Sieliko mo hono teu tau'í pea hanga mai 'a honau ngaahi filí mei he ngaahi fonua kaungā'apí. 'Oku 'ikai mahino pe 'e toe ma'u hanau faingamālie ki ha katoanga pehē he 'oku 'ikai ke fakapapau'i 'a e me'a 'e hoko mai 'i he kaha'ú, ka ki 'Isilelí, na'á nau ma'u taimi mei he'enau femo'uekiná ke nau lotu ai mo fakafeta'i pea fakamanatua 'i honau lotolotongá 'a e mafi mo e fu'u mafai 'o e 'Otua na'á ne fakatau'atāina'i kinautolu mei 'Isipité. Ko e taha 'o e ngaahi ongoongo kuo tukumai 'e he Mitia ko hono fekau'i 'e he Palesiteni 'Amelika 'a e Taki 'o Ukraine ke mavahe mei he *White House* 'i he'ene tui 'oku 'ikai ke faka'apa'apa'i 'e *Zellensky* 'a e Pule'anga 'Ameliká. Na'e fai e 'amanaki ki ha aleapau 'i he vā 'o Ukraine mo 'Ameliká ni felāve'i mo e ngaahi koloa fakaenatula 'i Ukraine 'oku fiema'u 'e 'Ameliká ni. 'Oku 'akitu'a mei he aleapau ko ia 'a e feinga fakamelino 'i he vā 'o Ukraine mo Lūsia kae pango he kuo 'uli'i e vai 'e he ngaahi loi 'oku tu'uaki 'e he Palesiteni mo hono kau poupoú. 'Okú ne tukuaki'i ko Ukraine na'á ne kamata'i e taú, ka ko hono mo'oni, ko Lūsia na'á ne 'ohofi a Ukraine 'i he 'aho 22 'o Fepueli 2022. Kuo tala ko e pa'anga 'e \$500 piliona e tokoni ki Ukraine, ka ko hono mo'oní ko e ngaahi me'atau na'e ngaahi 'e he ngaahi Kautaha 'Amelika 'o fakatau \$100 piliona meiate kinautolu 'e he Pule'angá 'o me'a'ofa 'aki ki Ukraine. 'Oku teke 'e he Palesiteni mo hono kau poupoú ke fetongi e Palesiteni 'o Ukraine 'i he'enau tui 'e faingofua ange ai ke lava 'a e me'a 'oku loto ki ai a Lūsia. 'E toki fakama'opo'opo mai 'e he hisitolia 'a e tu'unga 'e a'u ki ai e vā 'o e ongo fonuá 'i he kaha'ú, ka ko e me'a eni 'oku mahinó. Na'e sio pau 'a e kau Taki 'o e ngaahi Pule'anga Tau'atāina 'i māmaní 'i he me'a na'e hoko 'i he *White House* pea 'oku lava ai pe ke ma'u 'enau fua ki he tauhi vā te nau fai mo hotau Palesiteni mo hotau Pule'anga. 'Oku tau lotu pe mo e fakatauange 'e fai tokonia 'e he 'Otua 'a e feinga 'oku fai 'e Ukraine ke nau kei hoko ko e Pule'anga tau'atāina 'iate kinautolu pe 'o 'ikai ke pule'i 'e Lūsia. Ko e fiefia ia na'e toloto monū'ia ai 'a e kau nofo tēniti pea mo 'enau Katoanga Fakafeta'i 'i Kilikali. Neongo na'e lahi 'a e faingata'a na'á nau fekuki mo ia he halafonongá, ka ko Sihova 'a honau Tokoni mātu'aki ofi, ko Ia ko honau To'utakanga Pikima'u pe. Ko ia ai pe 'a e tala fakatu'amelie ma'au mo au he mo'ui ni. Fakafeta'i!

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: La’ā ‘o hoku laumālie, Neongo e po’uli é, Hā koe, Sīsū, hoku loto, Kuo ‘aho ai ‘a e tu’uapō. ‘Emeni.

Tūsīte, Ma’asi 25: Lau Folofola – Saame 32.

Ki’i Ama: Saame 32: 1, “Monū’iaá ka ko e toko taha kuo fakamolemole ‘ene talangata’á, kuo ‘ufi’ufi ‘ene faihalá.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘i ai ‘etau ki’i va’inga ko e langa-toi (*hide and seek*) talu mei he’etau kei iikí. ‘Oku manakoa he ‘oku tau kamata pe ai he’etau kei iikí. Ka ko e langatoi ‘o e mo’uí, ko ‘etau manako ki he toitoi meiate kinautolu kuo tau fai ki ai ha anga ‘oku hala. Tautautefito pe ki he ‘Otuá ‘o hangē ko ‘etau ‘uluaki mātu’á, ‘o toitoi hili ‘ena kai e ‘akau na’e tapu he loto ngoue ‘Itení. Pea talu mei ai mo e kumi mai ‘a e ‘Otuá ke fakafoki kinautolu ki ‘api. Na’e toki fakaa’u hotau kumí he pekia ‘a Kalaisi he kolosí ka tau mo’uí ai. Ko e mata’ikoloo ia ‘a e kalisitiane ‘oku tu’u taula ki ai ‘etau tuí mo e mo’uí. Ko e pēkia mo e Toetu’u ‘a Kalaisi ko ia ‘oku tau pōlepole ai he ‘okú ne fakaa’u mai ‘a e ‘ofa, ‘o fou he fakamolemole. ‘Oku tau ma’u ivi foki ai ke pou pou kiate kinautolu hono kau muimui. ‘Oku ‘omi ‘a e Folofolá mei he Saame 32 ke fai ai ‘etau fakalaulauloto he ‘ahó ni. ‘Oku fakamahino mai ‘e hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni kuo fakangalo’i ‘e he ‘Otuá ‘etau angahalá ‘o ‘ikai ke toe kau ia he ngaahi me’a ‘okú ne va’etu’ua ‘etau feohi mo Iá. ‘Io pea ko ‘etau nofoma’u ko ia ‘ia Kalaisi, pea hanga leva ‘e hono ta’ata’á ‘o ‘ufi’ufi ‘etau ngaahi faihalá. ‘I he’etau lau ‘a e ngaahi veesi ‘o e Saame ní, ‘oku tau mahino’i ‘a e ngaahi me’a na’e hoko ki he mo’uí ‘a e tokotaha fa’u tā’angá (Tevita) kimu’a pea fai ‘e he ‘Otuá hono fakamolemole. Na’e sio ‘a Tevita he’ene fai angahalá (fe’auaki mo Patisepe mo e fakapoongi ‘o ‘Ulaia) ko e ‘Otuá ko e fakamaa ki he’ene laka kotoa pē peá na’e faingata’a ke ne ongo’i ‘oku tonu ha’ane laka. Kā ko e momēniti ‘ene a’usia ‘a e fakamolemole ‘a e ‘Otuá, kuo hoko leva ‘a Sihova ko hono hūfanga’anga mo hono malu’anga peá ne tokanga’i ia he tapa kotoa ‘o ‘ene mo’uí. ‘Ikai ko ia pē, ka ko e kongá ‘ene ‘ofá mo tauhi, ko ‘ene akonekina mo tataki ‘a kinautolu ‘oku vete ‘enau angahalá ‘o fakatatau ki hono ‘alungá. Faka’uta ange ki he kavenga mafasia kuo to’o meiate kinautolu ‘oku vete ‘etau angahalá he ‘ao ‘o e ‘Otuá. ‘I he ‘ilo mo e a’usia ko iá, ‘oku tau ‘inasi ai he fa’ahinga fiefia mo e nonga koe’uhi kuo tau ‘ilo kuo totongi ‘e Kalaisi he kolosí ‘etau ngaahi hiá kotoa pea kuo tau tau’atāina ke muimui ‘o fai ki Hono finangaló. ‘Oku fakamatala ‘a Toketa Molitoni he Himi 530 ‘oku ‘iloa “Ko e Faka’anaua ‘a e Kalisitiane,” ki he fa’ahinga fiefia ko ‘ení ‘o pehē, “‘Oiau ‘a e monū’ia ha taha ‘oku ‘ilo é, Ko ‘ene hia kotoa pē kuo fakamolemole; ‘Oku ‘ikai kei lata ia ke nofo ‘i māmani; Kae tangi hono ‘atamai ko langi hoku ‘api.” ‘Io ngata pē ‘ia Kalaisi te ne fakamolemole ‘etau ngaahi angahala kotoa peá ne ‘ufi’ufi ‘etau kovi kotoa pē. Ko hotau fatongiá, ke vete, ke fakatomala he mamahi mo fakahā ki he ‘Otuá kuo tau fai angahala ki he langi kae tāutonu kiate Ia. Ko hono fakakoloá, ko ‘ene ala mai ‘o ‘ave ‘etau hiá kotoa ka tau kau leva he kaungá talaki ki māmani, ‘oku tau laka mo e ‘Otuá ‘o e Pasová, ‘a Sīsú Kalaisi ko hotau ‘Eiki ne pekia ka tau mo’uí.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Te u ‘alu ‘o malangalanga, ‘i he ‘akau, Te u polepole ta’engata, ‘i he ‘akau, ‘E ‘ikai mo ha me’a si’i ‘e fai ki ai ha vikiviki, ‘I taimi pe ‘Itaniti, Ko e ‘akau pē ko e ‘akau. ‘Emeni.

Pulelulu, Ma’asi 26: Lau Folofola – Siosia 5: 9-12.

Ki’i Ama: Siosia 5: 12, “Pea ‘i he pongipongi, hili ‘enau kai ‘a e ta’u ‘o e fonuá, na’e tuku ‘a e maná, pea talu ai pē; pea na’e ‘ikai ke toe ma’u ‘e ha’a ‘Isileli ha mana, ka na’á nau kai ‘a e fua ‘o Kēnaní ‘i he ta’u ko iá.

Pou ‘Ao: Kuo tu’uta e fononga ‘a e kakai ‘Isileli ki he fonua na’e tala’ofa kiate kinautolu ‘e Sihova talu mei he’ene ‘omi kinautolu mei ‘Isipité. Kuo lava e ta’u ‘e 40 mo ‘enau fononga he toafá, kae’oua kuo ‘osi kotoa e kakai ne ha’u mei ‘Isipité koe’uhi ne nau li’aki ‘a Sihova mo ‘ene ngaahi tu’utu’uní. Kuo liliu e kakai ne a’u ki Kenaní, pea pehē foki ki he ngaahi fōtunga ‘o e fonongá. Ko e fānau ‘eni mo e fanga makapuna ‘o kinautolu ne kamata e fonongá, kuo nau tu’uta he Fonua ‘o e Tala’ofá. Kuo nau kolosi he vaitafe Soatani hili hono fakamatu’u ‘e Sihová pea nau fokotu’u teniti pea fai mo ‘enau Pāsova ‘i Kilikali pe ko Teká. Kuo ‘ikai foki toe ‘i ai ha Pou ‘Ao he ‘ahó ke fakamalumu pe ha Pou Maama he po’uli ke huluhulu honau halá. Ko e ‘ahó ni ‘oku tau kau mo e kakai ‘Isileli he ki’i fakalaulauloto ki he hisitōliá - ki hono tukuange kinautolu mei he nofo pōpulá, mo ‘enau hē-fano he toafá. Ne ‘ikai foki ke toe faka’ikai’i ‘a e ngaahi taimi ne nau faihala ai mo tōnōnou, hangē ko ‘enau ngaohi ‘Kaafi Koulá’, mo toutou hanu he fiekaia mo e lōloa ‘o e fonongá. ‘Io, na’e ‘ikai foki ngalo mo e a’u mai ‘a e ngaahi ‘alo’ofa ‘a e ‘Otuá ‘o fai honau fafanga ‘aki e mana pea fakamalumu kinautolu he hala fonongá. Ko e ongo leva ‘oku nau ma’u, ‘oku nau kau mo Sihova he fonongá, pea te ne toe fai e me’a tatau ‘i he hokoatu ‘a e mo’uí mo ‘enau fononga ‘i he ‘ātakai fo’ou. ‘I he’enau a’u ki Kilikalí ne toe folofola ai ‘a Sihova kia Siosia ke kamu kotoa e kakai tangatá. Hili iá, na’e palōmesi ai ‘a Sihova te ne teka’i ‘a e mā’anga faka-‘Isipité. Ko e Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni, ko e faka’ilonga’i ‘o e fakangata ‘o e fononga he toafá he kuo nau a’u ki Kenani. ‘Oku fakangata foki mo hono fafanga ‘o ‘Isileli ‘e Sihova ‘aki ‘a e maná, ka nau toloto monū’ia ‘i he fua ‘o e fonua fonu he hu’akaú mo e honí. ‘Oku tau

vakai heni ki he lahi ‘o e ngahi founa ‘oku tau a’usia ai ‘a e ‘ofa ‘a e ‘Otuá neongo e feliuliaki ‘a e hala fonongá. Ko e Kilikali eni ‘o e kakai ‘Isilelí, ko e feitu’u na’e teka’i ai ‘e Sihova ‘a e angahala ‘a hono kakai peá ne fai honau fafanga hili ‘enau toe foki mai ‘o kamu mo tauhi ‘a e ngaahi ouau mo e finangalo ‘o Sihová. Na’e fai ‘e Sīsū ma’atautolú ‘a e ngaue tatau. Ne mole hotau tofi’a, ka ko e ‘api ‘i he langi, kae to e fakatau ‘e ia ‘o ne ‘ofa ‘aki mai. Hanga ‘e Sīsū ‘o teka’i ‘etau angahala kotoa ‘aki ‘ene pēkia he kolosí ‘i Kālevalé, peá ne folofola mai, “Kuo ‘osi kuo lava.” Kuo ‘osi ‘a e kai maná mo e hē holo he toafá, ka kuo tau a’u ki he Kenani ‘o ‘ene ‘ofá ‘o kaungā ‘ea ki he mo’ui ta’engatá. Ko hota ngafá ke tau tala kotoa pē kuo ‘osi fai ia ‘e Sīsū Kalaisi ma’atautolu ‘aki ‘ene hifo ‘o hoko ko e Mā ‘o e mo’ui ke fakafoki ai kitautolu ki he tākanga tapu ‘a ‘etau Tamai ‘oku ‘i he langi. Tauange ke tau kau fakataha pe mo e Siate folau ‘o e mahiná, “Ke tau molomolumui’iva’e kia Sīsū ‘i he halafononga ‘o e Leniti” pea mo e hala fo’ou ‘oku tau fonoga’ia.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Hiva e ‘a e ‘ofa lahi, Hota Koeli ‘i mu’a, Na’á ne hifo ki māmani ke huhu’i ‘a e pōpula. ‘Ofa e ka ko ha ‘ofa ne ne fai ‘i he ‘akau, Sīsū na’á ne mata noa Ke huhu’i ‘a koe mo au, ‘Emeni

Tu’apulelulu, Ma’asi 27: Lau Folofola - 2 Kolinito 5: 16-21.

Ki’i Ama: 2 Kolinito 5: 17, “Ko ia foki, kapau ‘oku ‘ia Kalaisi ha taha, ko e mātu’aki fakatupu fo’ou ia; kuo mole ‘a e ngaahi me’a ‘o ono’ahó, ué! kuo nau hoko ‘o fo’ou.”

Pou ‘Ao: ‘Oku fakakoloa kitautolu ‘e Paula he ‘aho ko ‘eni ‘aki ‘ene fakahā mai, ko e ‘ia Kalaisi ha tahá, ko e fakatupu fo’ou ia. Na’e sio tonu ‘a e apositoló ki he fai anga ‘a e kāingalotu Kolinitó. Na’e kehekehe pea hulu atu e ngaahi tō’onga na’e ‘ikai tāu mo e kau muimui ‘o Kalaisi. Na’e hanga ‘e he angahalá ‘o fakamavahe’i kinautolu mea Kalaisi. Na’e kau heni ‘enau faka’atā ‘a e ngaahi akonaki hala ne tui mo tafoki ki ai e kakai ‘o e Siasí. Ko e nunu’a ‘o e fai angahalá, ko ‘etau mavahe mei he ‘Otuá ‘o tau fai pē ‘etau takitaha fakakaukau ‘o iku ki he mate ta’engata. Na’e fakamahino ‘e Paula ki he kāingalotú pea mo kitautolu, ‘oku ‘ikai ha toe me’a te ne fai hotau fakafo’ou ka ko e nofo ‘ia Kalaisí. ‘Oku tau vakai ki he hala fonongá mo hono ta’aú. ‘Oku hulu atu e fefusiaki pea mo e māvahevahe ‘a e kāingá. Ko e tokolahi kuo takitaha feinga pe kohai ‘oku ma’u ‘a e tui totonú he me’a kotoa pē. Ko e ‘aho ni, kuo kehe ‘a e me’a kotoa ia. Hangē ‘oku tu’u mo liliu ngofua ‘a e me’a kotoa ‘i hotau māmaní he ngaahi ‘ahó ni. ‘I he lolotonga hono feinga’i ‘o e ngāue ko ‘eni, ‘oku ‘omi ‘a e ongoongo mo e na’ina’i ‘oku lolotonga ‘ohofi ‘e he ICE (*Immigration and Customs Enforcement*) ‘a e ngaahi feitu’u ‘i loto Los Angeles. ‘Oku tala ‘e Palesiteni mo ‘ene kau ngāué, ko e ngāue ‘oku fai ‘e he ICE, ‘oku fakataumu’a ki he kau fai hia kuo nau nofo ta’efakalao he fonuá ni. Ko hono mo’oní, ‘oku ma’u e ‘uhinga ke nau hū ai ki he ngaahi feitu’u ‘o ‘eke ngaahi hingoa, ka te nau puke ha taha pe ‘oku ‘ikai ha’anau pepa kae nofo mo failelei pe he fonuá ni. Kuo ma’u e ongoongo mei he si’i kakai kuo puke ‘e he ICE hili ko iá, ‘oku nau lolotonga ngāue mo faitotonu pe he fonuá ni. Hangehangē kuo tu’u fepaki ‘a e hoko ‘o fo’ou mo e me’a ‘oku hoko he fonuá. Ko e fehu’i, ‘e ngata ‘afē pea ko e ha koā ‘a e solova’anga ‘o e faingata’a ko ‘eni mo e ngaahi faingata’a kehe ‘o e hala fonongá? Ko e fakamahino mai ‘eni kiate kitautolu ‘oku tui mo muimui kia Kalaisí, ‘a e mātu’aki fiema’u ke tau fakahā he’etau mo’ui, ‘oku tau ‘ia Kalaisi. ‘Oku kehe hotau fonua ‘a Tonga ‘o hangē ko ia ‘oku lolotonga hoko ‘i ‘Iulopé, mo ‘Ameliká ni. ‘Oku ‘ikai pea mo ha toe fekau fe’unga mo e tu’unga ‘oku ‘i ai ‘a e hala fononga ‘oku tau fou ai he lolotonga ni ka ko hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni. ‘Oku fiema’u ha matangi fo’ou mo e mafai fakalelei ke ne fakafo’ou hotau lotó mo fakanonga. ‘Oku fiema’u ia ke tau nofoma’u ‘ia Kalaisi he hala fononga ‘o e fa’ahita’u Leniti ni. Ko hono fakakoloá, talu mei he kamata’angá mo e talamai ‘e he ‘Otuá, ‘okú ne kau mo kitautolu. ‘Ia ‘Aisea 41:10, “‘Oua ‘e manavahē, he ‘oku ou ‘iate koe ‘e au; ‘oua ‘e kilokilo holó, he ko ho ‘Otuá au: te u pou pou koe ‘e au; ‘io, te u tokoni kiate koe; ‘io, te u pukepuke koe ‘aki ‘a e to’omata’u ‘o ‘eku faitotonú.” ‘E ‘ikai ke “tuku e vaká kae fai ha kakau” he taimi ‘oku tō ai e afá. Ko e me’a pe ia te tau lavá, pea ko e me’a ai pe ia te tau faí, ko ‘etau nofoma’u ‘ia Kalaisi mo ‘ene ‘ofá pea hūfia ai mo e ngaahi faingata’a kotoa pe ‘oku tau mo’ua aí ke ne fai hotau fakatau’atāina.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Fakafo’ou peá ke fakamānava hake kimautilu mei he ngaahi faingata’a ‘oku mau lolotonga tofanga aí. ‘Emeni.

Falaite, Ma’asi 28: Lau Folofola - 2 Kolinito 5: 16-21.

Ki’i Ama: 2 Kolinito 5: 20, “Ko ia ko e kau fakafofonga kimautilu ‘o Kalaisi, tokua ko e ‘Otua ia ‘oku enginaki ‘iate kimautilú; ko ‘emau kole ‘eni ‘oku fai ko e fetongi ‘o Kalaisi. Tuku ke fai homou fakalelei mo e ‘Otua.”

Pou ‘Ao: Ko ‘ahó ni, ‘oku fakamahino’i ‘e Paula kohai kitautolu. Kohai ‘oku ‘o’ona kitautolú? Ko hotau ngafá leva ko hono fakafofonga ‘a Kalasi pe ko e ‘Otuá he feitu’u kotoa mo e me’a kotoa ‘oku tau faí. ‘Oku ngāue’aki ‘e he liliu fakapāpālangi ‘a e fo’i lea ko e “amipasioa” (*ambassadors*) ‘a ia ‘oku ‘uhinga ko ‘etau fakafofonga’i ‘a e

taha pe kakai kehe. ‘Oku tau lāu’ilo kotoa foki ki he ngaahi fōtunga kehekehe ‘o e ngāue faka’amipasitoá. Kuo pau ke ‘i ai ‘a e ngaahi tefito’i tui mo e ‘ilo ia fekau’aki mo e mo’ui ‘a e toko taha ‘oku fai hono fakafongā’i. ‘I he Folofola ‘o e ‘aho ko ‘eni, ‘oku tau faingamālie ai ke sio ki he ‘apositolo ko Paula mo ‘ene mo’ui ke ne fakamatala’i ‘a e tōtō’onga mo’ui ‘a e ‘amipasitoa ma’a Kalaisi. ‘Oku mole ke hā mai ha pōlepole ‘a Paula he’ene fa’u ‘a e meimei konga lahi ‘o e Fuakava Fo’ou, ‘a ‘ene hoko ko e Falesi mo e Tufunga Lao, ‘a ‘ene hoko ko e Hepelú ‘o tu’ukimu’a he me’a kotoa kae’uma’ā ‘a e kakai ‘iloa na’ā nau fai hono akonekiná. ‘I he’ene tohi ki he kāinga Filipai, na’e pehē ai ‘e Paula, “*Seuke, ‘oku ou kei lau ni foki ‘a e ngaahi me’a ko iá kotoa ko e koto fakamasiva, koe’uhi ko ‘ene fungani ‘a e ‘ilo’i ‘o Kalaisi Sīsū ko hoku ‘Eiki; ‘a ‘Ene ‘Afió na’a ku tuku ai ke mole kotoa, ‘io, ‘ou lau ko e kinoha’a pē, koe’uhi ke fakakoloa ‘aki au ‘a Kalaisi.*” ‘Oku ‘ikai ha ‘amipasitoa ‘e mā’olunga hake ‘iate Ia ‘okú ne fakafongā. Na’e tokanga a Paula, ‘i he’ene fakafongā’i ‘a Kalaisi, ke fakalelei a Kolinito mo e ‘Otua ‘o hangē ko ia na’a tau lave ki ai ‘aneafi. ‘Oku tau fa’a palopalema he taimi ni’ihi he’etau fonongá, ko ‘etau muimui ki he kau ‘amipasitoá, kae ‘ikai ki he ‘Eiki ‘oku nau fakafongā’i. ‘Oku tau sio tonu pe heni he lotofale ‘o e ngaahi Siasí. Kuo lahi ‘a e moveteveté ko e tui ‘a e kakai mo muimui ki he kau Faifekau pe kau taki ‘e ni’ihi, kae si’i paea mo li’ekina ‘a Sīsū na’ā ne ui mo fekau’i e kau Faifekau mo e kau Takí. Ko ‘ene fakaloloma he ko e kakai pe ko e fanga sipi na’e totonu ke fai hono tauhi ‘oku nau inu hono kona ‘o e faka’uto’uta hala ‘a e kau takí. ‘Oku ‘ikai foki ke tau tukuaki’i ma’u pe ‘a e takí, ka ‘oku tau vakai ki he ngaahi faingata’a ‘oku iku ki ai ‘a e kakai tokolahi koe’uhí ko e ‘ikai ke nau nofo kinautolu kia Sīsū mo ‘ene mo’oni ka nau muimui pē ki he lau ‘a e kau takí. Ko e tefito’i mo’oni ia na’e tokanga ki ai ‘a Paulá, ke ‘oua na’a tokanga ‘a Kolinitō ke toe ‘ai ha taha kehe meia Kalaisi he ko e ‘uhinga ia ne nau a’u ai ki he moveteveté ko ‘enau fanongo ki he kau taki kehē kae li’aki ‘a Sīsū. Tauange ke tau vakai ki he ngaahi faingata’a ‘i hotau loto’i Siasí pea tau kaungā hūfia kia Sihova ke ne fakamaama mai kinautolu ke tau ‘ilo ta’etoeveiveia ko Sīsū ‘oku tau fakamama’u ki aí. Pea ki he kau takí, tau vakai mu’a ki he lau ‘a e Tohi Palevēpi 4:23, “‘I he me’a kotoa ‘okú ke tauhi, mu’omu’a ‘a e lama ‘o ho lotó, He ‘oku founa mei ai ‘a e ngaahi me’a ‘oku ‘asi ‘i he mo’ui.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Talu ai mo ‘eku nofo pe ‘o lau, Sīsū e ko si’o hopoate au, kuo to’o he ‘Afiona ‘a e mo’ui ni kotoa peá u toki fakamālō he kaha’u, Hulā mo Ia!, ‘Emeni.

Tokonaki, Ma’asi 29: Lau Folofola – Luke 15: 1-3, 11b-32.

Ki’i Ama: Luke 15: 18, “Ka u tu’u mu’a ‘o ‘alu ki he’eku Tamaí; peá u pehē kiate ia, “Alā Tamaí, kuó u fai angahala ki he langí, kae tautonu kiate koe. ‘Oku ‘ikai te u taau ke lau ko ho foha.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau vakai he ‘ahó ni ki he taha ‘o e ngaahi talanoa fakatātā ‘a Sīsū ‘i hono hiki ‘e Luké fekau’aki mo e ngaahi koloa na’e molé. Ko e talanoa ki he sipi, fo’i pa’angá pea mo e ongo tautehina mo ‘ena Tamaí. ‘Oku tau maheni kotoa pe mo hotau Ki’i Amá he ko e konga ia ‘o ‘etau Lotu Tāuma’ú. Kuo hoko ‘a e kupu’i lea ‘a e foha na’e mole ko ‘ení ko e taha ‘o e ngaahi talanoa maheni taha mo ha’a Kalisitiane he kuonga kotoa pē. ‘I he’ene pehē, kuo ‘osi ‘i ai ‘a e ‘usia mo e takitaha faka’uhinga ki he talanoá ni pea hangē kuo tau fu’u maheni mo iá pea mōlia ai pe ‘a hono mahu’ingá. ‘Oku mahu’inga ke tau ‘ilo ko e tali ‘eni ‘a Sīsū ki he fakafehu’i ‘a e kau Fālesi mo Sikalaipé he’ene fu’u vāofi mo e “kau angahalá.” ‘I he ongo talanoa kimu’á, na’e ngāue’aki ‘e Sīsū ‘a e kakai ne ‘ikai fu’u ‘iloa (tauhi sipi & fefine) pe tokanga ki ai ‘a e sosaietí. ‘I he talanoa ‘o e ‘ahó ni, kuo tau vakai ai ki he fāмили ‘oku nau tu’u lelei he anga ‘o e nofó. ‘Okú ne ‘omi ai foki mo e toe ngaahi me’a ‘oku fihí ange, mo pulipulia ki he’etau fakakaukau. Mei he talanoá, ‘oku tau sio ki he me’a ta’e amanekina ko e kole ‘e he foha si’i hono ‘inasí he koloa faka-fāmilí te’eki hoko hono taimí. ‘Oku tatau ‘eni he sio mei he nofo faka-Siú, mo e pehē ange ki he tamaí, “kuó u faka’amu ange kuó ke ‘osi mate.” Ko e koloa faka-fāmilí ‘oku toki vahevahe pe ‘i ha mate ‘a e taha ‘oku ‘a’aná. ‘Oku hoko atu ‘a e talanoá ‘o a’u ki he foki mai ‘a e foha na’e ‘alú, pea ‘omi leva ‘a e ongo me’a ‘e ua (ongo tautehina) ke tau sio ki hona iku’angá ‘a ia ‘okú ne vahevahe ‘etau tokangá mo e faka’uhingá. ‘Uluakí, ‘oku tau tui nai ‘oku mo’oni ‘a e fakatomala ‘a e foha si’isi’i pē ‘okú ne va’inga’aki ‘a e ‘ofa-vale ‘a e tamaí? Ko hono uá, ‘oku tonu nai ‘a e tō’onga ‘a e foha lahi he ngaahi me’a na’e hoko he a’u mai hono tehiná? Ko e ngaahi fehu’i ‘eni ia kiate kinautolu ke tau tali kā ‘oku hiliō heni ‘a e fakatou tali lelei pē ‘e he tamaí hono ongo fohá ‘o ‘ikai teke’i ha taha. Hili ‘ene lele, fā’ofua, ‘uma lolomi ki hono foha na’e maté, na’e molé peá ne talaki ke ‘omi e teuteu tali ‘eiki ke nau katoanga fiefia. ‘I he a’u atu hono foha lahi mei ‘utá mo ‘ene tafihufihú, na’e ‘ikai ke ne tokanga ki ai, ka na’ā ne ui ia ko “nga’ata” ko e tatau ‘o e “si’oku foha,” ‘o fakaafe’i ia ke kau fakataha mo ia mo e kāingá he katoangá. ‘Oku talamai ‘e he tō’onga ‘a e Tamaí, ‘a e kelesi ‘a e ‘Otuá ‘oku ope mai kiate kinautolu ‘o tatau ai pē, pe ‘oku fēfē hotau angá mo e tō’ongá. ‘Oku kei ‘i ai ma’u pē ‘a e faingamālie ia ‘o e foki ki ‘api. Tauange ke tau foki ki ‘api pea mātu’aki tautapa fakamātoato ki he Tamaí ke ne fakamolemole’i ‘etau hiá ka tau matā ‘a e lahi fau ‘o ‘ene ‘ofá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Eiki ko au ‘eni angahala, ‘Oku ou hū atu mo punou, ‘E fufulu au ho ta’ata’á Pea u hinehina he sinou, ‘Emeni.

Sāpate, Ma’asi 30: *Sapate 4 ‘i he Leniti (Lanu Valeti).*

Lēsoni: Siosiuua 5:9-12; Saame 32; 2 Kolinito 5:16-21; Luke 15:1-3, 11b-32.

Mōnite, Ma’asi 31: Lau Folofola – Saame 126: 1-6.

Ki’i Ama: Saame 126: 5 & 6, “Ko kinautolu ‘oku fai tangi pē ‘enau fakaheka te nau utu mo e hiva fiefia. Si’ene ‘alú ko e ‘alu tangi ē, ‘o to’o ha falukunga pulopula; Ka ko si’ene ha’u ko e ha’u fiefia, ‘o ne to’o ‘ene ‘ū fua.”

Pou ‘Ao: Fakafeta’i he’etau a’usia mai ‘a e faka’osinga ‘o e mahina ko Ma’asi he ta’u ko ‘eni. ‘Oku tau tuku kolōlia ki he ‘Otuá he’ene taulama hao ma’á e vaivaí. Kuo ‘omi mo hono siate folau, “Ke tau molomolomui’iva’e kia Sīsū ‘i he halafononga ‘o e Leniti.” Ko e tā’angá ni na’e fatu ia ‘i he taimi ‘o e mamahi mo e faingata’a’ia pea na’e fakamahino ‘ena fononga fakataha mo e fiefiá. Ka na’e mahino mei he tā’anga ni, na’e hangē fiefia ko ha misi pe. Ko e taimi ‘o e fakaheka pulopula ‘i he mamahi ‘i hono tēngihia ‘o e me’a na’á nau mahu’inga’ia ai ka kuo mole. Ko Siuta eni ‘i he hili hono taki pōpula’i ‘e ‘Āsilia ‘a e Pule’anga ‘Isilelí. Na’e toki taki pōpula’i ‘e Pāpilone ‘a Siuta ‘i ha ta’u ‘e **50-60** pea toki fakatau’atāina’i kinautolu ‘e Kōlesi ko e Lahí pea faka’atā ke nau foki ki Selusalema. Ko e taimi ‘o e fiefia mo e fai fakafeta’i. Kuo hoko ‘o mo’oni ‘a e me’a na’á nau nofo ‘o misi ki aí, kae pangó, he na’e ‘ikai ke tatau ‘a e me’a na’á nau misi mo sioloto ki aí pea mo ia ne nau a’usiá. Ne nau foki atu ki ha fonua na’e li’ekina mo e Temipale ‘oku kei holofa pe talu mei hono haveki he taimi ‘o e Fakahē. Neongo si’enau feinga ke langa hake ‘a e fonuá, ka na’e kei hulu pea ope atu ‘a e ngaahi faingata’a na’á nau fepaki mo ia mei honau ngaahi fonua kaungā’apí kae’uma’ā ‘a e ngaahi faingata’a ‘i he’enau nofo fakafonuá. Ne hangē kuo molé ‘a e ‘amanakí. Ko e kolōlia mo e lāngilangi na’e ‘anautolu ‘i he hisitōlia ‘o e ‘ekisotó ‘o a’u ki he’enau hū ki he fonua ‘o e Tala’ofá, pea mo ‘ene hiliō ‘a e Pule’angá mo e fonuá ‘i he taimi ‘o e Tu’i ‘a Tevitá, kuo melema kotoa pē ‘i he faingata’a kāfakafa ne nau fetaulaki mo ia ‘i he’enau foki mei he Fakahē. Ko e taimi fakapo’uli taha ‘o e pō ‘a e “ata ‘a puaká,” ka ‘oku ‘ikai fuoloa kuo teke ‘e he huelo koula ‘o e la’ā he’ene hopo haké ‘a e po’uli ko iá. Ko e talanoa ia ‘o e kakai ‘Isilelí, pea ko hotau talanoa ai pē mo ia. ‘Oku ‘i ai ‘a e taimi ‘i he hala fononga ‘oku tau fouá, ‘oku hangehangē ai kuo li’ekina kitautolu ‘e he ‘Otuá. Kuo faka’au ke mole ‘a e ‘amanakí pea fakapulipuli atu mo e fakatu’amelíé, he lahi faufau ‘a e ngaahi faingata’a kuo tau tofānga aí. Ko e Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni ‘okú ne fakalotolahi’i kitautolu ‘aki ‘ene fakamanatu mai, ko e lelei’anga ‘o ‘Isilelí, ko ‘enau kei manatu’i ‘a e ngaahi taimi ‘i honau hisitōliá ne “liliu” ai ‘e Sihova ‘a e pōpula ‘o Saioné. Ko e nāunau ia ‘etau fonongá, kuo pau ke tau fou he ngaahi faingata’a kehekehe ka ‘e ngaohi kotoa ‘e Sihova ke lelei kotoa pe. Kae fakafeta’i he na’e ‘osi foua ‘e Kalaisi ‘a e hala tatau, pea na’á ne ikuna koe’uhi kae lava ke tau ikuna ‘i he’ene ikuná. Ko e fua ia ‘o e ‘ene ngāue fakamo’ui kuo tau lave ai, ko e fiefia he’etau ‘ea ki he mo’ui ta’engatá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Sihova Siaila, fakafeta’i ho’o faka’uto’uta lelei pea mau fakaikuna ai e mahina ko ‘eni, ako mai ke mau lava muimui ta’etete ki atu kiate koe he ‘aho kotoa pe, ‘Emeni.